

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS**

FINANSŲ IR APSKAITOS KATEDRA

Apskaita, finansai ir bankininkystė
Kodas 0835132

MONIKA RUMČIKAITĖ

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ATSKLEIDIMAS APSKAITOJE

Kaunas 2010

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS**

FINANSŲ IR APSKAITOS KATEDRA

MONIKA RUMČIKAITĖ

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ATSKLEIDIMAS APSKAITOJE

Darbo vadovas _____
(parašas)

Prof. dr. Rasa Kanapickienė

(darbo vadovo mokslo laipsnis,
mokslo pedagoginis vardas,
vardas ir pavardė)

Magistrantas _____
(parašas)

Darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

Kaunas 2010

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	4
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	5
IVADAS	7
1. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ATSKLEIDIMO BŪTINYBĖ RINKOS EKONOMIKOS SĄLYGOMIS	9
1.1. <i>Įmonės ryšys su suinteresuotaisiais asmenimis</i>	9
1.2. <i>Finansinių priemonių atskleidimo taisyklės ir principai</i>	11
2. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ATSKLEIDIMO PRAKTIKA	25
2.1. <i>Akcinių bendrovių finansinių priemonių atskleidimas finansinėse ataskaitose</i>	25
2.2. <i>Bendrovių finansinių priemonių atskleidimo lygio palyginimas</i>	43
3. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ PATEIKIMO PRINCIPAI ATSPINDINTYS TIKRĄJĄ BENDROVĖS FINANSINĘ PADĖTĮ	46
3.1. <i>Efektyvūs finansinių priemonių pateikimo principai</i>	47
3.2. <i>Rekomenduojamos finansinių instrumentų atskleidimo formos</i>	49
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	53
SANTRAUKA	55
SUMMARY	57
LITERATŪROS SĄRAŠAS	59

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

TFAS- Tarptautinis finansinės atskaitomybės standartas

VAS- Verslo apskaitos standartas

VSAFAS- Viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartas

GAAP- Visuotinai priimtini apskaitos standartai taikomi Jungtinėse Amerikos Valstijose

USD- Doleris

JAV- Jungtinės Amerikos Valstijos

Mln.- milijonas

SEK- Švedijos krona

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Įmonės ryšys su suinteresuotaisiais	10
2 pav. Finansinių priemonių skirstymas	14
3 pav. Išvestinės finansinės priemonės charakteristika	15
4 pav. AB „TEO LT“ finansinių priemonių atskleidimas	29
5 pav. Finansinių instrumentų ateities pajamingumo kreivės kitimas.....	48

LENTELIŲ SĄRAŠAS

<u>1 lentelė</u> Finansinių priemonių klasifikavimas pagal tipus	16
<u>2 lentelė</u> Išankstinių sandorių atskleidimas	22
<u>3 lentelė</u> Išvestinių instrumentų tikrosios vertės atskleidimas	22
<u>4 lentelė</u> Išvestinių finansinių priemonių klasifikavimas ir palyginimas	23
<u>5 lentelė</u> Turimų išvestinių finansinių priemonių reitingų atskleidimas.....	30
<u>6 lentelė</u> „TeliaSonera“ kreditorinių įsipareigojimų atskleidimas	31
<u>7 lentelė</u> „TeliaSonera“ finansinių priemonių numatomų įvykdymo terminų atskleidimas.....	32
<u>8 lentelė</u> „TeliaSonera“ palūkanų normų apsikeitimo sandorių įvykdymo terminų atskleidimas.....	33
<u>9 lentelė</u> „TeliaSonera“ valiutų apsikeitimo sandorių įvykdymo terminų atskleidimas	33
<u>10 lentelė</u> „TeliaSonera“ grynujų investicijų draudimo atskleidimas.....	34
<u>11 lentelė</u> „TeliaSonera“ paskolų trukmės atskleidimas	35
<u>12 lentelė</u> „TeliaSonera“ apsidraudimo sandorių atskleidimas	35
<u>13 lentelė</u> „France Telecom“ išvestinių finansinių priemonių portfelio atskleidimas	36
<u>14 lentelė</u> „France Telecom“ išvestinių finansinių priemonių rinkos vertės atskleidimas	37
<u>15 lentelė</u> „France Telecom“ išankstinių valiutų sandorių atskleidimas	37
<u>16 lentelė</u> „France Telecom“ finansinių priemonių veiklos rezultatų atskleidimas.....	38
<u>17 lentelė</u> „France Telecom“ apsidraudimo sandorių įtakos atskleidimas.....	38
<u>18 lentelė</u> „France Telecom“ turimų apsidraudimo priemonių atskleidimas	39
<u>19 lentelė</u> „AT & T” naudojamų finansinių instrumentų atskleidimas	40

<u>20 lentelė</u> „AT& T“ gautinų sumų atskleidimas	40
<u>21 lentelė</u> „AT& T“ mokėtinų sumų atskleidimas	40
<u>22 lentelė</u> „AT& T“ apsidraudimo sandorių tikrųjų verčių atskleidimas	40
<u>23 lentelė</u> „AT& T“ pinigų srautų apdraudimo atskleidimas.....	41
<u>24 lentelė</u> Bendrovių finansinių priemonių atskleidimo įvertinimas.....	43
<u>25 lentelė</u> Valdomų rizikos rūšių atskleidimas	49
<u>26 lentelė</u> Finansinių priemonių nustatytų reitingų atskleidimas.....	50
<u>27 lentelė</u> Finansinių priemonių detalizacijos atskleidimas	50
<u>28 lentelė</u> Valiutinių sandorių atskleidimas	51
<u>29 lentelė</u> Finansinių instrumentų sandorių įvykdymo terminų atskleidimas	51
<u>30 lentelė</u> Finansinių instrumentų naudojimo veiklos rezultato atskleidimas.....	52

IVADAS

Dinamiškas tarptautinių finansų rinkų pobūdis lėmė tai, jog imta plačiai naudoti įvairiausias finansines priemones: nuo paprastų tradicinių priemonių, tokių kaip obligacijos, iki įvairiausių formų išvestinių priemonių, tokių kaip palūkanų normų apsikeitimo sandoriai.

Tiek viešojo, tiek privataus sektoriaus ūkio subjektai savo veikloje naudoja įvairiausias finansines priemones, pradedant paprasčiausiomis, tokiomis kaip mokėtinos ir gautinos sumos, ir baigiant sudėtingesnėmis priemonėmis (valiutų apsikeitimo sandoriai, kuriais apsidraudžiami įsipareigojimai užsienio valiuta).

Finansinių instrumentų naujovės padėjo efektyviau paskirstyti riziką tarp skolininkų ir investuotojų, tačiau kai kurie finansiniai instrumentai gali būti susiję su sandoriais, kurie daro įtakos bendrovės atskaitomybei ir ji nebeperodo tikrosios bendrovės finansinės padėties. Finansinės ataskaitos negali būti neutralios, nes turi tiesioginę sąsają su ją supančia vidine ir išorine aplinka. Taigi iškyla problema- kaip tinkamai atskleisti ir pateikti finansinius instrumentus, siekiant informuoti suinteresuotus asmenis dėl tikrosios bendrovės ekonominės padėties.

Tarptautinė apskaitos standartų valdyba išleido standartus, kaip turi būti pateikiamos finansinės priemonės, tačiau bendrovėms visgi iškyla problematika: koks yra išvestinių priemonių poveikis įmonių veiklai ir kaip tam tikri išvestiniai instrumentai susiję su tam tikra rizika. Ženklus finansinių priemonių naudojimo augimas paskatino užsienio autorius nagrinėti finansinių instrumentų atskleidimą ir pateikimą, kai tuo tarpu Lietuvoje dar tik pradedama taikyti finansinių instrumentų pateikimo praktika.

Tyrimo **objektas** – finansinių instrumentų apskaita.

Šio darbo **tikslas** – atskleisti finansinių instrumentų pateikimą, kuris atspindėtų tikrąją ir teisingąją bendrovės finansinę padėtį.

Šiam tikslui pasiekti iškelti šie svarbiausi **uždaviniai**:

- Atskleisti bendrovių pateikiamos informacijos, finansinių ataskaitų pagalba, poveikį suinteresuotiems asmenims.
- Išanalizuoti standartus reglamentuojančius finansinių priemonių atskleidimą, pateikimą.
- Išnagrinėjus įvairių autorių nuomones dėl finansinių instrumentų atskleidimo ir pritaikymo, suformuoti kylančius atskleidimo sunkumus.
- Ištyrus bendrovių taikomus finansinių instrumentų atskleidimo ir pateikimo metodus, atskleisti kaip įvairių standartų taikymas, koreguoja informacijos atskleidimo lygį.
- Suformuoti finansinių instrumentų pateikimo taisykles ir principus, parodančius tikrąją bendrovės finansinę padėtį suinteresuotiems asmenims.

Tyrimo metodai. Analizuojant teisės aktus reglamentuojančius finansinių instrumentų atskleidimą ir pateikimą, darbe naudojami bendramoksliniai tyrimo metodai — lyginamoji mokslinės literatūros analizė, sintezė, abstrahavimas, indukcija, dedukcija.

Atliekant empirinį tyrimą naudojami kokybinis tyrimo metodas — atvejo analizė, kuri įgalino ištirti kompleksišką reiškinių ir surinkti išsamius duomenis dėl bendrovėms išskylančių problemų atskleidžiant ir pateikiant finansinius instrumentus ataskaitose, apibendrinant bei susisteminant, sudaryti efektyvių principų metodiką atspindinčią tikrąją, teisingąją bendrovės padėtį.

Darbo struktūra. Darbą sudaro trys pagrindinės dalys. Pirmoje dalyje „Finansinių priemonių atskleidimo būtinybė rinkos ekonomikos sąlygomis“ nagrinėjamas 26-asis VAS „Išvestinės finansinės priemonės“, 32 TFAS „Finansinės priemonės: atskleidimas ir pateikimas“, 39 TFAS „Finansinės priemonės pripažinimas“, bei 161 GAAP „Išvestinių finansinių instrumentų atskleidimas“, atliekama mokslinė literatūros analizė Lietuvos ir užsienio literatūros autorių finansinių priemonių tematika. Antrojoje dalyje „Finansinių priemonių atskleidimo praktika“ analizuojamas akcinių bendrovių finansinių instrumentų pateikimas finansinėse ataskaitose, išskylančios problemos dėl finansinių instrumentų vertės kintamumo ir trečiojoje „Finansinių instrumentų atskleidimo principai atspindintys tikrąją bendrovės ekonominę padėtį“ siūlomi efektyvesni principai, kurių naudojimas atskleidžia suinteresuotiems asmenims finansinių priemonių mastus bendrovėje bei ateityje galimas susidarysiančias rizikas ir jų vertes, mažinant neapibrėžtumus.

Darbo apimtis – 64 puslapiai, pateikta 30 lentelių, 5 paveikslai. Panaudota 50 literatūros šaltinių. Teorinėje darbo dalyje daugiausia naudotasi užsienio bei Lietuvos autorių moksliniais darbais. Praktiniams vertinimams ir pastebėjimams pagrįsti dėl savo naujumo, koncentracijos ir vaizdumo naudojama straipsniuose ir internete pateikiama informacija.

1. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ATSKLEIDIMO BŪTINYBĖ RINKOS EKONOMIKOS SĄLYGOMIS

Įmonės registruoja, fiksuoja planų vykdymą, susitemina, apibendrina ūkines operacijas ir apibendrintą informaciją pateikia finansinių ataskaitų pavidalu vadovams, savininkams bei visuomenei. Finansinių ataskaitų vartotojai domisi įmonės uždirbamais pinigais, pajamų ir pinigų stabilumu, pelningumu, efektyviu išteklių naudojimu, finansinių įsipareigojimų įvykdymu bei veiklos tęstinumu ateityje. Iš finansinių ataskaitų galima nustatyti įmonės disponuojamą turtą ir įsipareigojimus (V. Bagdžiūnienė, 2008).

1.1. Įmonės ryšys su suinteresuotaisiais asmenimis

„Finansinė atskaitomybė - finansinių duomenų apie įmonės (pelno siekiančių ribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų (ir neribotos civilinės atsakomybės juridinių asmenų, jei sudaryti finansines ataskaitas juos įpareigoja teisės aktai arba jie patys nusprendžia sudaryti finansines ataskaitas)) finansinę būklę, veiklos rezultatus, pinigų srautus bei jų aiškinimo periodinis parengimas nustatyta forma. Finansinių ataskaitų sudarymo tikslas – patenkinti informacijos vartotojų poreikius gauti teisingą informaciją apie įmonės finansinę būklę, veiklos rezultatus ir pinigų srautus“ (LR įmonių finansinės atskaitomybės įstatymas).

Finansinėje atskaitomybėje pateikiama informacija :

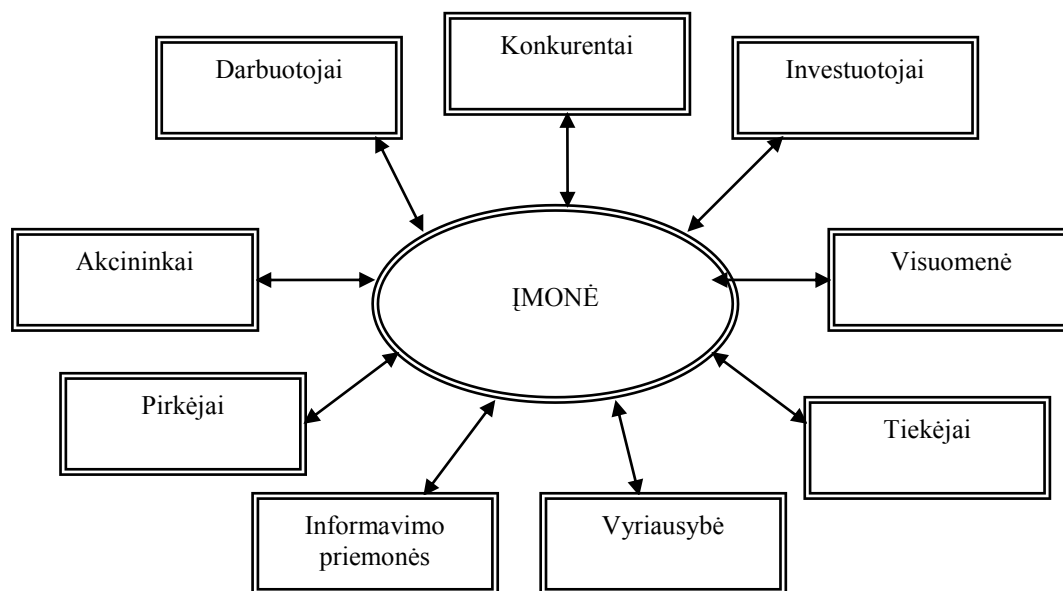
- a) turtas;
- b) nuosavas kapitalas;
- c) įsipareigojimai.
- d) pajamos ir sąnaudos.
- e) pinigų srautai.

Pelno (nuostolių) ataskaita – tai finansinė ataskaita, kurioje pateikiamos visos per atskaitinį laikotarpį įmonės uždirbtos pajamos, patirtos sąnaudos pajamoms uždirbti ir gauti vykdomos veiklos rezultatai. Balanse- pateikiamas visas turimas įmonės turtas, nuosavas kapitalas ir įsipareigojimai atskaitinių finansinių metų paskutiniąją dieną. Nuosavo kapitalo pokyčių ataskaitoje pateikiama informacija apie nuosavo kapitalo pokyčius per atskaitinį finansinį laikotarpį. Pinigų srautų ataskaitoje nurodomos įmonės atskaitinio laikotarpio pinigų ir pinigų ekvivalentų įplaukos bei išmokos. Aiškinamasis raštas yra metinė ataskaita, kurioje paaiškinamos balanse, pelno (nuostolių), pinigų srautų ir nuosavo kapitalo pokyčių ataskaitose nurodytos sumos, bei pateikiama niekur kitur neatskleista reikšminga informacija. Į aiškinamąjį raštą įtraukiama VAS

reglamentuojama pateikti informacija ir kita informacija, kuri teisingai atskleistų įmonės finansinę būklę, veiklos rezultata, pinigų srautus. (1 VAS „Finansinė atskaitomybė“).

Finansinės ataskaitos privalo patenkinti informacijos vartotojų poreikius gauti teisingą informaciją apie įmonės finansinę būklę. Legitimumo ir suinteresuotųjų teorijos atskleidžia įmonės informatyvumo poveikį valstybei, suinteresuotiems asmenims tiek iš išorinės, tiek iš vidinės aplinkos. Jose traktuojama, jog įmonė įtakoja ir yra įtakojama visuomenės, kurios apsuptyje vykdo savo ūkinę veiklą (K. Rudžionienė, 2007).

Bendrovėje ar kitoje organizacijoje dirbantis personalas bendrauja tarpusavyje bei su išorės partneriais- tai sudaro vidinę jos socialinę sistemą. Bendrovė netgi įvardijama kaip tarpinis elementas tarp visuomenės ir individo. Šioje vyraujančioje sistemoje yra daug suinteresuotųjų. Suinteresuotasis asmuo- tai individas ar grupės individų, kurie daro įtaką organizacijos veiksams, sprendimams, politikai bei tikslams arba jų veikiami (žr. 1 pav.).

Šaltinis: RUDŽIONIENĖ, K. Suinteresuotųjų asmenų interesų poveikis įmonės finansinės apskaitos informacijos atskleidimui. 2004, p. 427-433.

1 pav. Įmonės ryšys su suinteresuotaisiais

Taigi vieni iš suinteresuotųjų grupių yra svarbesnės įmonei nei kitos, jų poveikis pastarajai taip pat skirtingas, tačiau visi jie turi gauti informaciją, netgi tokiu atveju jei jos nenaudos. Informacija apie kompanijos ekonominę būklę suteikiama finansinių ataskaitų pagalba. Ataskaitų teikimas traktuojamas kaip įmonės atsakomybės, pareigos vykdymas.

Darbe bus siekiama išanalizuoti, išnagrinėti kaip finansiniai instrumentai yra atskleidžiami įmonių pateikiamose finansinėse ataskaitose, nes ėmus plačiai naudoti įvairiausias finansines priemones ir bedidėjant jų mastui yra iškraipoma įmonės finansinė būklė, dėl finansinių instrumentų

vertės neapibrėžtumo. Susipažįstama su dokumentais reglamentuojančiais finansinių instrumentų atskleidimą.

1.2. Finansinių priemonių atskleidimo taisyklės ir principai

Apskaitos standartai – tai apskaitos dokumentų rinkinys, kuris išaiškina visų atskaitomybių rengimo tvarką. Jais remiantis ūkio subjektas vertina turtą, nuosavą kapitalą ir įsipareigojimus, pripažįsta pajamas ir sąnaudas bei jas registruoja apskaitoje. Finansinių instrumentų atskleidimą ir pateikimą taip pat reglamentuoja daugybė standartų. Lietuvoje įmonės taiko- verslo apskaitos standartus. Verslo apskaitos standartai- tai pagrindiniai dokumentai, kuriais remiantis yra tvarkoma apskaita. Viešojo sektoriaus subjektų apskaitą reglamentuoja- Viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartai, o į vertybinių popierių biržos prekybinius sąrašus įtrauktos įmonės apskaitą privalo tvarkyti pagal Tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus. Vienoje iš didžiausių finansų rinkų- JAV, taikomi GAAP, kurie varžosi su puikiai žinomais visose pasaulio finansų rinkose- TFAS. Dėl skirtingų standartų taikymo ir susidaro informacijos pateikimo neatitikimai.

1.2.1. Standartai reglamentuojantys finansinių instrumentų atskleidimą

26-asis VAS „Išvestinės finansinės priemonės“ reglamentuoja išvestinių finansinių priemonių atskleidimą bei pateikimą įmonių teikiamose finansinėse ataskaitose, bei kaip privalu įvertinti susidarančius finansinius įsipareigojimus ir atsirandantį turtą. Viešojo sektoriaus subjektų apskaitą reglamentuoja- Viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartai. Finansinių priemonių atskleidimą reglamentuoja- 17 VSAFAS „Finansinis turtas ir finansiniai įsipareigojimai“. 32-ąjį TFAS „Finansinės priemonės: atskleidimas ir pateikimas“ privalu taikyti įmonėms, kurios yra įtrauktos į vertybinių popierių biržos prekybinius sąrašus, apskaitant visų tipų finansines priemones. Standartas taikomas pripažintoms ir nepripažintoms finansinėms priemonėms. Pripažintas finansines priemones sudaro ūkio subjekto išleistos nuosavybės priemonės, finansinis turtas ir finansiniai įsipareigojimai, kuriems yra taikomas 39 TFAS „Finansinės priemonės pripažinimas“. Nepripažintas finansines priemones apima tam tikras finansines priemones, kurių apskaitą reglamentuoja 32-asis TFAS „Finansinės priemonės: atskleidimas ir pateikimas“ (pvz., paskolų įsipareigojimus). TFAS privalomas taikymas visas ir tiesiogiai visose Europos Sąjungos valstybėse narėse. JAV finansinių instrumentų atskleidimą reglamentuoja 107-asis standartas „Finansinių priemonių atskleidimas“ bei 161-asis standartas „Išvestinių finansinių instrumentų atskleidimas ir apsidraudimo veiksmai“.

1.2.2 Sąvokos

26-asis VAS „Išvestinės finansinės priemonės“ traktuojama, jog finansinė priemonė – tai vykdomas sandoris, kuriuo remiantis viena iš šalių įgyja finansinį turtą, o kitai atitinkamai susiformuoja finansinis įsipareigojimas arba nuosavas kapitalas. VSAFAS pateikiama kaip ir VAS finansinės priemonės sąvoka, jog tai sudarytas sandoris, pagal kurį viena šalis įgyja finansinį turtą, o kitai atitinkamai susidaro finansiniai įsipareigojimai arba nuosavas kapitalas. Išvestinė finansinė priemonė yra ta pati finansinė priemonė, tačiau jos vertę įtakoja viena ar kelios kitos finansinės priemonės. TFAS traktuojamos finansinės priemonės apibrėžimas tapatus pateikiamiems VAS ir VSAFAS. Finansinėmis priemonėmis traktuojamos tiek pirminės priemonės, kaip gautinos, mokėtinos sumos ir nuosavybės priemonės, bei išvestinės finansinės priemonės- tai pasirinkimo, išankstiniai, pasikeitimo sandoriai. Išvestiniai finansiniai instrumentai sukuria teises ir prievoles perkeldamos atitinkamas finansines rizikas iš vienos sandorio šalies- kitai. Iš pradžių suteikiama teisė yra palanki vienai šaliai sutartomis sąlygomis, tačiau įtakojant daugybei kintamųjų situacija gali kardinančiai pasikeisti. 107-ajame GAAP „Finansinių priemonių atskleidimas“ pateikiama, jog finansinė priemonė- tai grynųjų pinigų, nuosavybės požymis ar sutartis, kuri įpareigoja vieną subjektą perduoti pinigus ar keistis kitomis finansinėmis priemonėmis, esant nepalankioms sąlygoms bei perduodamos sutartinės teisės ar gryniesiems pinigais antrajam subjektui iš pirmojo, esant potencialiai palankioms sąlygoms.

Pasak P. Moles ir N. Terry (1997) finansinė priemonė- tai bendrinis terminas tų vertybinių popierių ar sutarčių, kurios suteikia turėtojų reikalavimą dėl įsipareigojimo. Tokios priemonės apima bendrą atsargų, privilegijuotųjų akcijų, obligacijų, paskolų, pinigų rinkos priemones ir kitus sutartyje nurodytus privalomus įsipareigojimus. Bendras bruožas, kuris išskiria finansinę priemonę iš prekybos ar prekybos kredito yra teisė gauti grynus pinigus ar kitą finansinę priemonę nuo įsipareigojančiojo asmens ir / ar galėjimą keistis pinigine priemone su kita įmone.

R. Jones ir E. Venuti (2005) analizuodami 32-ąją TFAS „Finansinės priemonės: atskleidimas ir pateikimas“ pabrėžia, jog finansinė priemonė- tai bet kuri sutartis, kuri sukelia įmonei įsipareigojimą finansiniu turtu arba nuosavybės priemone iš kitos įmonės. Finansinis turtas yra:

- 1) gryniesiems pinigais;
- 2) nuosavybės priemone iš kitos įmonės;
- 3) sutartinė teisė gauti grynus pinigus ar kitą finansinį turtą iš kitos;

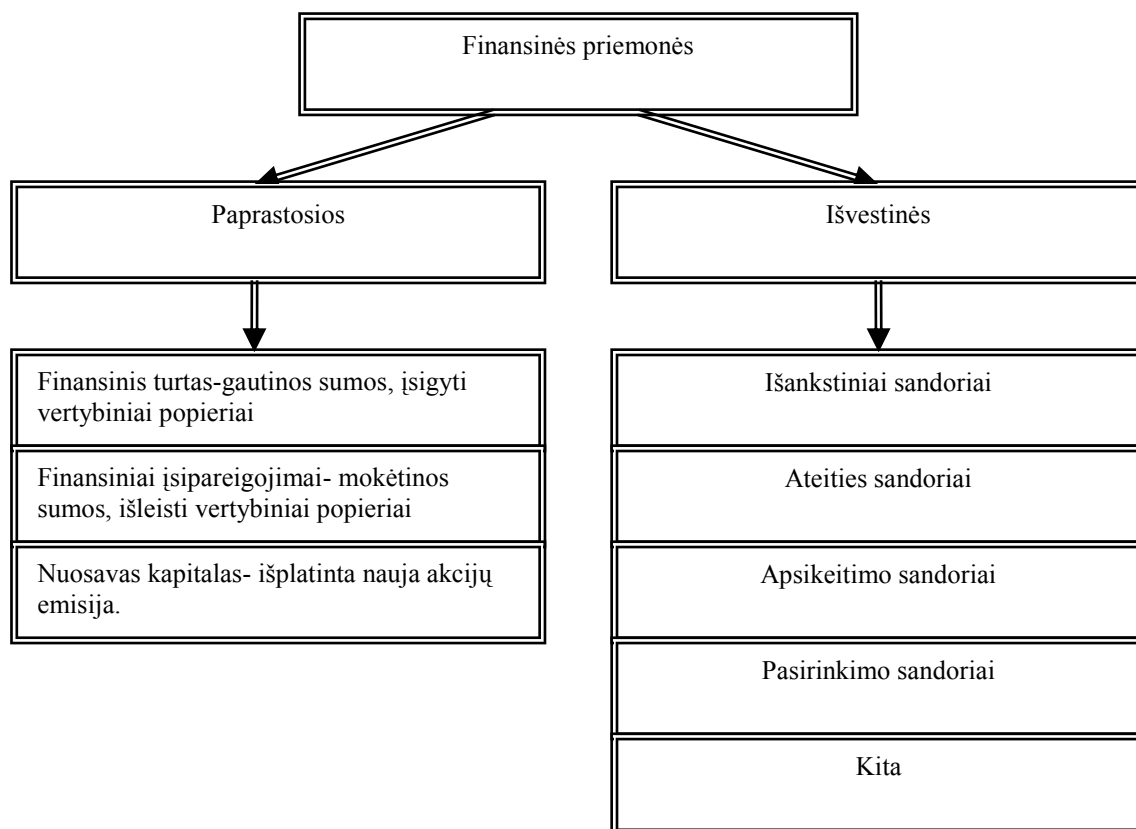
4) sutartinė teisė pasikeisti finansinėmis priemonėmis su kita įmone tokiomis sąlygomis, kurios yra potencialiai palankios. Finansinė atsakomybė apima sutartinius įsipareigojimus arba atiduoti pinigus ar kitą finansinį turtą, ar išduoti kitą finansinę priemonę, pagal sąlygas, kurios yra potencialiai nepalankios emitentui. Nuosavybės priemonė yra bet kuri sutartis, parodanti likutinę turto vertę, kai atimami visi įmonės įsipareigojimai. Tuo atveju, sudėtinių finansinių priemonių

susijusių su skolos ir nuosavybės vertybiniais popieriais (obligacijos konvertuojamos į pinigus ar nuosavybės priemones), reikalaujama atskirti jų sudedamąsias dalis į savo skolos ir nuosavo kapitalo dalį. Palūkanos, dividendai, sandorio pelnas ir nuostoliai, susiję su priemone, turėtų būti apskaitomi ir pateikiami klasifikuojant pagal komponentus, iš kurių jie buvo suformuoti.

Išvestinė finansinė priemonė- tai finansinis instrumentas, iš kurio kyla finansinis turtas arba finansinis įsipareigojimas. Instrumento vertė arba kaina susijusi su prekių, kuriomis šis instrumentas grindžiamas, verte arba kaina, taip pat finansinis instrumentas (būsimasis sandoris, išankstinis sandoris ar kitas), kurio vertė arba kaina yra susijusi su vertybinių popierių kaina, valiutos kursu, palūkanų norma, biržos indeksu, kreditingumo vertinimu ar kitu nuo įmonės veiklos nepriklausančiu kintamuoju. Kadangi finansinės priemonės vertė nuolat kinta dėl daugybės veiksnių įtakojančių kainą bei pastarosios įvykdymo laikas yra ateityje, tačiau visgi įmonė savo finansinėse ataskaitose privalo atskleisti ir kuo tiksliau pateikti finansinės priemonės balansinę vertę (26 –asis VAS). 32-asis TFAS „Finansinės priemonės: atskleidimas ir pateikimas“ atskleidžiama: išvestinė finansinė priemonė- tai instrumentas už kurį bus ateityje ar esamuoju laiku gali būti atsiskaitoma keičiant kintančią grynujų pinigų sumą ar kitą finansinį turtą į paties ūkio subjekto nuosavybės priemonių fiksuotą skaičių. Ūkio subjekto nuosavybės priemonės neapima priemonių, kurios yra sutartys, skirtos gauti ar perduoti šio ūkio subjekto nuosavybės priemones. VSAFAS teigiama, jog išvestinė finansinė priemonė – tai finansinė priemonė, kurios vertė priklauso nuo vienos ar kitų kelių finansinių priemonių. GAAP neatskleidžia išvestinės finansinės priemonės traktuotės.

Pasak Law, E. J. Smullen (2008), išvestinė finansinė priemonė- tai instrumentas, kurio kaina turi glaudų ryšį su pagrindinėmis biržos prekėmis, valiuta, ekonominiais kintamaisiais, arba finansinėmis priemonėmis. Įvairių tipų išvestinės priemonės- būsimųjų sandorių sutartys, apsikeitimo sandoriai ir pasirinkimo galimybės. Jais yra prekiaujama išvestinėse rinkose arba per tarpininkus. Rinkoje prekiaujami dariniai yra standartiniai, o nebiržiniai sandoriai atitinka specifinius ir individualius poreikius. Pagrindiniai instrumentai, kuriais yra prekiaujama rinkoje- tai išvestiniai ateities ir pasirinkimo sandoriai.

Reziumė: išvestinė priemonė- tai finansinė priemonė, kuri sukuria finansinį turtą ar įsipareigojimą ir kurios vertė ar kaina yra nuolat kintanti. Visas finansines priemones galima suskirstyti į dvi grupes: paprastosios ir išvestinės (žr. 2 pav.).

Šaltinis: Sukurta autoriaus remiantis 26-uju VAS „Išvestinės finansinės priemonės“, 2008.

2 pav. Finansinių priemonių skirstymas

17 VSAFAS „Finansinis turtas ir finansiniai įsipareigojimai“ nepateikia finansinių priemonių skirstymo. Publikuojamos išvestinių finansinių instrumentų savybės atitinka pateiktas 26-jame VAS „Išvestinės finansinės priemonės“. 32-asis TFAS „Finansinės priemonės: atskleidimas ir pateikimas“ skirstomos į išvestines, kurias apima ne sutartinė prievolė, pagal kurią išleidėjas turi pateikti savo paties nuosavybės priemonių kintamųjų skaičių, ir ne išvestines finansines priemones, už kurias bus atsiskaitoma tik išleidėjui keičiant fiksuotą grynujų pinigų sumą ar kitą finansinį turtą. 107-ajame GAAP „Finansinių priemonių atskleidimas“ pateikiamas klasifikavimas: finansinių priemonių sudarančios riziką ir atspindinčios balanse, bei nebalansinės, neapibrėžtos finansinės priemonės.

D. Raksit ir Ch. Chatterjee (2006) manymu dariniai gali būti klasifikuojami remiantis turto pagrindu, kuris gali apimti prekes, užsienio valiutas, nuosavą kapitalą (akcijas ir akcijų indeksus), valiutą (palūkanų norma), auksą, sidabrą ir t. t. Apskritai, dariniai skirstomi į du tipus- prekių dariniai ir išvestinės finansinės priemonės. Tačiau, prekių išvestinės priemonės, kuriomis gali būti atsiskaitoma perkant fiziškai prekes, nėra finansinės priemonės. Išvestinėms finansinėms priemonėms priskiriami nuosavybės išvestinės valiutos priemonės, tauriųjų metalų dariniai, sudėtingi dariniai. Sukurtos finansinės teisės, pareigos, už kurias bus atsiskaitoma finansiniu turtu. Jei nefinansiniu turtu perduota išspręsti finansines teises ar pareigas, tuomet tokia sutartis neleidžia

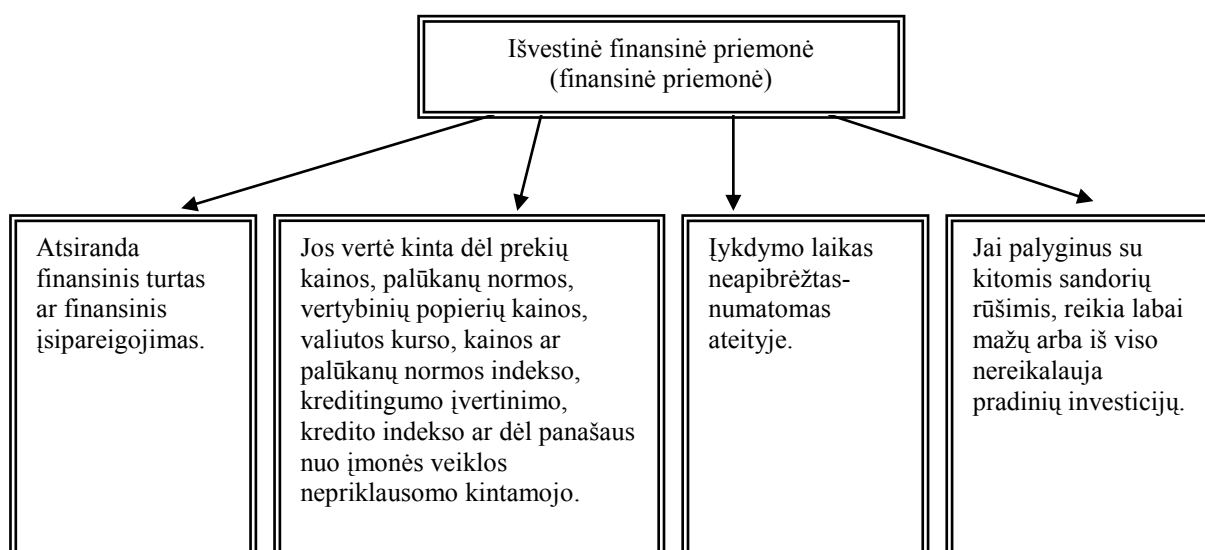
traktuoti, jog pastarosios priemonės yra finansinės. Nuosavybės išvestinės gali būti trijų rūšių t. y. perduota sutartis, ateities sandorio sutartis ir galimybės. Apskaita finansinių instrumentų atlieka labai svarbų vaidmenį sudarant tikrą ir teisingą finansinę informaciją.

1.2.3. Finansinių priemonių savybės

Remiantis VAS, finansinės priemonės atskleidžiamos tikraja verte, t.y. suma už kurią gali būti apsikeista turtu ar paslaugomis arba kuria gali būti užskaitytas tarpusavio įsipareigojimas tarp nesusijusių šalių, kurios ketina pirkti ar parduoti turtą, užskaityti susidariusį tarpusavio įsipareigojimą. Išsamiau analizuojamos išvestinės finansinės priemonės, nes kylančių įsipareigojimų ir finansinio turto vertė kinta dėl kintamojo, nepriklausančio nuo įmonės veiklos.

Pagal standartizaciją, išvestinės finansinės priemonės tikroji vertė turi būti apskaičiuota: iš susidariusio finansinio turto atėmus finansinių įsipareigojimų tikrąsias vertes. Objektu įvardijamas turtas, įsipareigojimas, sutartas tvirtas pasižadėjimas, jau sudarytas arba planuojamas ateityje įvykdytinas sandoris.

Išvestinės finansinės priemonės naudojamos apsidrausti nuo rizikos ar prekybos tikslais ir jų vertė nuolat kinta, kadangi pastarosios yra įtakojamos kredito bei likvidumo rizikos, nes visuomet yra tikimybė, jog viena iš sandorio šalių gali tapti nepajėgi vykdyti savo įsipareigojimų ir dėl to kita šalis patirs nuostolių. Bei taip pat gali būti patiriama nuostolių, jei turimo turto negalima likviduoti trumpuoju laikotarpiu, o įsipareigojimas įvykdytas. Finansinė priemonė pripažįstama išvestine priemone, tokiu atveju, jei atitinka visas formuluojamas savybes (žr. 3 pav.).

Šaltinis: Sukurta autoriaus remiantis 26-uuoju VAS „Išvestinės finansinės priemonės“, 2008.

3 pav. Išvestinės finansinės priemonės charakteristika

Registruojant ūkines operacijas susijusias su išvestinėmis finansinėmis priemonėmis privalu atsižvelgti į sandorio pateikimo formą bei jo ekonominę prasmę.

Dauguma įmonių išvestines finansines priemones naudoja apsidraudimo tikslais nuo rizikos, kylančios jų turimam finansiniam turtui ar finansiniam įsipareigojimui. Pagal 26-ąją VAS „Išvestinės finansinės priemonės“ finansinė priemonė gali būti traktuojama apsidraudimo priemone, jei atitinka visus keliamus kriterijus:

- ✓ Instrumentas naudojamas sumažinti riziką, kuri yra pateikta įmonės rizikos valdymo politikoje ir turi tiesioginės įtakos įmonės pelnui ar nuostoliams. Įmonei privalu prieš sudarant sandorį dokumentiškai įforminti nuo kokios rizikos yra draudžiamasi, įvardinti apdraudimo objektą ir apsidraudimoveiksmingumą bei vertinimo pateikimą.
- ✓ Finansinės priemonės naudojimas apsidraudimui nuo rizikos turi būti veiksmingas.
- ✓ Sudaromas sandoris turi būti tikėtinas ir įtakojantis pinigų srautų pasikeitimą.

Remiantis TFAS: finansinės išvestinės priemonės pateikiamos finansinėse ataskaitose tikrąją verte – tai suma, kuria gali būti apsieista turtu tarp nusimanančių ir ketinančių įsigyti ar parduoti nesusijusių šalių.

1 lentelė

Finansinių priemonių klasifikavimas pagal tipus

Finansinės priemonės tipas	Apskaitoma
Nesutartinė prievolė perduoti pinigus ar kitą finansinį turtą	Nors ūkio subjektas neturi aiškiai nurodytos sutartinės prievolės perduoti pinigus ar kitą finansinį turtą, alternatyvaus atsiskaitymo akcijomis vertė yra tokia, kokią ūkio subjektas apmokėtų pinigais. Turėtojas visuomet turi garantiją, kad gaus sumą, mažų mažiausiai lygią mokėjimo grynaisiais pinigais pasirinkimo sandoriui.
Mokėjimas paties ūkio subjekto nuosavybės priemonėmis	Nuosavybės priemone yra įvardijama sutartis, kurią ūkio subjektas apmoka gaudamas ar perduodamas fiksuotą savo paties nuosavybės priemonių kiekį mainais už fiksuotą pinigų ar kitokio finansinio turto sumą.
Neapibrėžtieji atsiskaitymo atidėjiniai	Esant suformuotiems atidėjiniams, galima pareikalauti iš subjekto finansine priemone padengti įsipareigojimus.
Atsiskaitymo pasirinkimo sandoriai	Jeigu esama išvestinė finansinė priemonė suteikia vienai šaliai pasirinkti, kaip turi būti atsiskaitoma- tai finansinis turtas arba finansinis įsipareigojimas
Sudėtinės finansinės priemonės	Neišvestinių finansinių priemonių išleidėjas turi įvertinti finansinės priemonės sąlygas, kad nustatytų, ar ji susideda tiek iš įsipareigojimo, ar tiek ir iš nuosavybės komponento. Komponentai turi būti skirstomi atskiriant finansinius įsipareigojimus, finansinį turtą arba nuosavybės priemones.
Supirktos akcijos	Jeigu ūkio subjektas iš naujo įsigyja savo paties nuosavybės priemones, pastarųjų priemonių vertė turi būti atimama iš nuosavybės
Finansinio turto ir finansinio įsipareigojimo tarpusavio užskaita	Galimas finansinio turto ir finansinio įsipareigojimo tarpusavyje užskaitymas.

Šaltinis: sukurta autoriaus remiantis 32 TFAS „Finansinės priemonės: atskleidimas ir pateikimas“

Finansinių instrumentų išleidėjas pirminio pripažinimo metu minėtąsias priemones turi klasifikuoti į grupes: finansinius įsipareigojimus, finansinį turtą ar nuosavybės priemones pagal sutartinio susitarimo esmę. Siekiant išleidėjui nustatyti finansinės priemonės tipą, anot standarto rengėjų siūloma vadovautis suformuluotais reikalavimais. Labai svarbu įvertinti visas sutarties sąlygas klasifikuojant finansines priemones į įsipareigojimus ir nuosavą turtą.

Finansinių priemonių esmė nulemia jų klasifikaciją ūkio subjekto balanse labiau, negu teisinė forma. Tam tikros finansinės priemonės įgyja teisinę nuosavybės formą, bet savo esme yra įsipareigojimai; kitos gali derinti savybes, siejamas tiek su nuosavybės priemonėmis, tiek su finansiniais įsipareigojimais. Klasifikuojant galima ganėtinai lengvai laviruoti tarp grupių tad iškart gali kilti prieštaravimų.

Finansinio įsipareigojimo galimas įvardijimas ir tokia situacija, jei ūkio subjektas neturi besąlyginės teisės išvengti pinigų ar kito finansinio turto perdavimo, vykdydamas savo sutartines prievoles, tokia prievolė atitinka finansinio įsipareigojimo apibrėžimą.

Ūkio subjektas atskirai pripažįsta finansinių priemonių komponentus, kurie sukuria ūkio subjekto finansinį įsipareigojimą ir suteikia priemonės turėtojui pasirinkimo teisę konvertuoti juos į to ūkio subjekto nuosavybės priemonę. Bet kokių išvestinių elementų įterptų į sudėtinę finansinę priemonę, kitokią nei nuosavybės priemonė, vertė įtraukiama į įsipareigojimo komponentą. Balansinių verčių, priskirtų įsipareigojimo ir nuosavybės komponentams, suma pirminio pripažinimo metu visada yra lygi tikrajai vertei, kuri būtų priskirta tai priemonei kaip visumai. Atskirai pripažįstant priemonės komponentus pirmą kartą, pelno ar nuostolio neturi būti gaunama. Obligacijos, konvertuojamos į paprastąsias akcijas, išleidėjas pirmiausiai nustato įsipareigojimo komponento balansinę vertę, įvertindamas panašaus, neturinčio susijusio nuosavybės komponento, tikrąją vertę. Tada nuosavybės priemonės, kurią atspindi pasirinkimo teisė konvertuoti priemonę į paprastąsias akcijas, balansinė vertė nustatoma atimant finansinio įsipareigojimo tikrąją vertę iš visos sudėtinės priemonės tikrosios vertės.

Finansinės priemonės klasifikavimas į finansinį įsipareigojimą ar nuosavybės priemonę nustato, ar palūkanos, dividendai, nuostoliai ir pelnas, susiję su šia priemone, yra pripažįstami pajamomis ar sąnaudomis finansinėje ataskaitoje- pelno (nuostolių).

1.2.4. Finansinių priemonių vertės nustatymas

Susidarantis finansinis turtas ar finansinis įsipareigojimas remiantis VAS, apskaitoje turi būti pajamuojamas įsigijimo savikaina, o sandorio išlaidos priskiriamos ataskaitinio finansinio laikotarpio sąnaudoms. Rengiant finansines ataskaitas išvestinės finansinės priemonės turi būti pateikiamos tikrąja verte, o tikrosios vertės pokytis pateikiamas pelno nuostolių ataskaitoje. Nesant

galimybei atskleisti tikrąją finansinės priemonės vertę, pastaroji pateikiama įsigijimo savikaina. Tikrosios vertės nustatymas turi būti atliktas ne rečiau nei kartą per finansinius metus.

Standartas reglamentuoja, jog finansinis instrumentas turi būti vertinamas kasmet sudarant finansinę atskaitomybę ir finansinė priemonės veiksmingumas draudžiantis nuo rizikos traktuotinas, jei veiksmingumo lygis atitinkamai yra nuo 80 iki 125 procentų.

Informacija apie išvestines finansines priemones pateikiama aiškinamajame rašte. Privalu pateikti aprašym apie naudojamus finansinius instrumentus, tikrąsias vertes, buvę verčių pokyčiai, įvertinimo būdai ir prielaidos, jei finansiniai instrumentai buvo pateikiami ne rinkos kaina. Išvestines priemones naudojant apsidraudimo tikslams pateikiamos planuojamos sandorių įvykdymo datos. Atskleidžiamos rizikų rūšys, nuo kurių draudžiamasi. Pateikiamos sumos, kurios įtrauktos į pelno nuostolių ataskaitą bei perkainojimo sumos.

VSAFAS atskleidžiama: dėl finansinio instrumento atsiradusį finansinį turtą ar įsipareigojimą privalu registruoti apskaitoje, kai remiantis sudaryta sutartimi įgijama teisė gauti susidariusį turtą ar prisiimami įsipareigojimai padengti perduodamą turtą ir fiksuojama įsigijimo savikaina. Rengiant finansinę atskaitomybę nustatoma tikroji vertė, o galimos išlaidos nustatant vertę traukiamos į atskaitą tik tada, kai jos bus faktiškai padarytos. Finansinio instrumento pokyčio rezultatas pateikiamas ataskaitinių metų rengiamose ataskaitose.

Lyginant su VAS, išryškėja šis skirtumas: nepavykus nustatyti išvestinio finansinio instrumento tikrosios vertės- ji apskaičiuojama iš įsigijimo vertės atimant nuvertėjimo sumą. Jeigu yra galimybė nenaudoti išvestinės finansinės priemonės ir pinigų srautai, nepanaudojus finansinio instrumento yra palankesni nei ją panaudojus, tokiu atveju išvestinės finansinės priemonės vertė lygi nuliui.

Pagal TFAS kai kurios priemonės gali suteikti prievolę atlikti mainus. Kadangi mainų sąlygos nustatomos išvestinės finansinės priemonės pasirašymo dieną, kainoms finansinėse rinkose keičiantis, šios sąlygos gali tapti arba palankiomis ar nepalankiomis. Sandorio išlaidos, susijusios su sudėtinės finansinės priemonės išleidimu, paskirstomos priemonės įsipareigojimo ir nuosavybės komponentams proporcingai įplaukų paskirstymui. Pelnas ir nuostoliai, susiję su finansinio įsipareigojimo balansinės vertės pokyčiais, pripažįstami pajamomis ar išlaidomis pelno (nuostolių) ataskaitoje netgi tada, kai siejasi su priemone, apimančia teisę į likutinę ūkio subjekto turto dalį mainais į pinigus ar kitokį finansinį turtą. Finansinis turtas ir finansinis įsipareigojimas turi būti tarpusavyje užskaitomi ir balanse pateikiami grynąja suma tik tada, kai ūkio subjektas pagal įstatymą turi įgyvendinamą teisę užskaityti pripažintas sumas ir ketina atsiskaityti tik grynuoju pagrindu arba tuo pačiu metu realizuoti turtą ir įvykdyti įsipareigojimą. Bendrąja prasme straipsniai, vertinami pagal savikainą arba amortizuotą savikainą, grupuojant atskiriami nuo straipsnių, vertinamų tikrąja verte.

Pagal 161-ą GAAP „Išvestinių finansinių instrumentų atskleidimas ir apsidraudimo veiksmi“ privalu pateikti tikrąsias išvestinių finansinių instrumentų vertes, klasifikuojant kaip turtą ar įsipareigojimus. Svarbu dar detalizuoti pagal rūšis: pavyzdžiui, palūkanų normų sandoriai, užsienio valiutų sutartys, nuosavybės sutartys, prekių sutarčių, kredito sutartys ir kitos sutartys. Taip pat reikia atskirti susidariusį pelną ir nuostolį, kurį įtakojo apsidraudimo sandorių naudojimas.

J. Cenker, Williams, R. Bloom (2008) teigia, jog naudojamų apsidraudimo priemonių apskaita svarbi tiek finansinę atskaitomybę sudarant tiek ir pajamų apmokestinimo aspektu. Rengiant finansines ataskaitas, pastarosios sudarymo datai ūkio subjektas turi nustatyti vertes apsidraudimo sandorių, bei kurios priemonės naudojamos apsidraudimui nuo rizikos, reikia įvertinti priemonės apsidraudimo veiksmingumą, ir atsižvelgti į rizikos valdymo tikslus ir strategijas. Gaunamas pelnas ir nuostoliai iš skirtingų tipų išvestinių finansinių priemonių dėl tikrosios vertės apsidraudimo sandorų yra įtraukiami į pelno (nuostolių) ataskaitas ir pateikiami atskirai. Pelnas ir nuostoliai dėl grynujų pinigų srautų apdraudimo, yra kaupiami iki kol sandoriai įvyksta, o vėliau perkeliama į pelną, kuris turėjo padengti nuostolius. Užsienio valiutos keitimo sandoriai registruojami kursu esančiu pardavimo momentu. Bet kuris nerealizuotas užsienio valiutos keitimo pelnas arba nuostoliai yra sukauptos grynosios pajamos per laikotarpį, per kurį buvo valiutos kurso pokyčiai.

David Cairns (2004) teigia, jog reikia finansines priemones pripažinti ar jų pripažinimą panaikinti remiantis pagrindiniais principais:

- pripažinti finansiniu turtu ar finansiniu įsipareigojimu balanse tik tada, kai sudaroma sutartis;
- nustoti pripažinti finansinį turtą tik tada, kai perduodamos rizika ir pajamos arba nustojama kontroliuoti pastarąjį turtą;
- nustoti pripažinti finansinį įsipareigojimą kai jis įvykdytas;
- klasifikuoti įsipareigojimus kaip įsipareigojimus;
- klasifikuoti turtą kaip turtą.

E. Altman (1996) rekomenduoja procedūras, apibrėžiančias išvestinių finansinių instrumentų apskaitą, kurios yra: jeigu įmonė gali pagrįsti auditoriams, jog jos naudojami dariniai, pirmiausiai, naudojami siekiant apdrausti kompensacine kaina, įmonei turėtų būti suteikta galimybė taikyti apsidraudimo sandorių apskaitą tam, kad dalis jos darinių pozicijų naudojami kaip apsidraudimo sandoriai. Visos kitos investicinės ar spekuliacinio naudojimo išvestinėmis finansinėmis priemonėmis turėtų būti apskaitoje pateikiamos rinkos ar tikrąja verte. Rekomenduotina:

1. Visos išvestinės finansinės priemonės naudojamos siekiant apdrausti finansinį turtą, įsipareigojimus, turėtų būti apskaitomi tikrąja verte, t.y., turėtų būti pateikiami rinkos kaina.

2. Pelnas ir nuostoliai dėl išvestinių finansinių priemonių, naudojamų siekiant apdrausti nefinansinį turtą arba būsimas išlaidas, turi būti pripažinta tuo pačiu laikotarpiu, išimtinu atveju yra atsižvelgiama į pajamas arba sąnaudas.

3. Finansinė atskaitomybė turi būti pagrįsta, ar parengta atitinkama rizikos valdymo vidaus kontrolės sistema.

Ch. Glenn (2007) komentuoja, jog išvestinės priemonės gali būti pateikiamos kaip kompleksas priemonių, tačiau jos turi būti apskaičiuojamos, apskaitomos ir pranešama finansinė informacija investuotojams ir kitiems investuotojams. TASV išleido standartus, pareiškimus, kaip turi būti pateikiamos išvestinės finansinės priemonės, tačiau bendrovėms iškyla klausimų: koks išvestinių priemonių poveikis įmonių veiklai? ir kaip tam tikri išvestiniai instrumentai susiję su tam tikra rizika? Autoriaus manymu labai tikslingai TFAS reglamentuoja finansinių instrumentų atskleidimą ir pateikimą.

Anot Ph. Boyle ir W. Scott (2006) akcijų pasirinkimo sandoriai turi būti pripažinti sąnaudomis ir apskaitos standartų rengėjai išleido gaires dėl būdų, kurie gali būti naudojami siekiant įvertinti jų tikrąją vertę. Vienas paprastas būdas, kuris buvo pasiūlytas remiantis laukiamai pasirinkto sandorio trukmei. Šis metodas paprastai išpučia vertę. Šis poslinkis atsiranda dėl nelinejinės formulės, priklausomai nuo laiko iki kada sueina terminas. Dėl daugelio parametų kaina apskaičiuojama pagal „įdubusią“ funkciją, kuri kinta iki termino suėjimo. Anot autorių, taip neturėtų būti, ir jie teikia efektyvius pasiūlymus.

1.2.5. Papildomos finansinių priemonių informacijos atskleidimas

Remiantis VAS „Išvestinės finansinės priemonės“ privalu pateikti visą informaciją apie turimas finansines priemones, nurodant tikrąsias vertes balanso data, vertės pokyčius, priemonių įvertinimo būdus, finansinės rizikos valdymo tikslus ir vykdomą politiką, numatomus sandorių įvykdymo laikotarpius bei sumas, kurios buvo įtrauktos į pelno (nuostolių) ataskaitą.

Pagal VSAFAS viešojo sektoriaus subjektai informaciją apie finansines priemones pateikia aiškinamajame rašte. Atskleidžiama taikoma politika ir metodai siekiant valdyti riziką. Pateikiamas naudojamų išvestinių finansinių instrumentų sąrašas, jų verčių pokyčiai, rizikų rūšys kurioms valdyti naudojami finansiniai instrumentai. Taip pat pateikiami numatomi įvykdymo terminai. Nuo 2010m. sausio 1d. įsigaliojusi viešojo sektoriaus reforma ir naujieji standartai suvienodino išvestinių finansinių instrumentų apskaitą bei atskleidimą finansinėse ataskaitose.

TFAS kaip ir ankstesnių standartų tikslas yra padėti finansinės atskaitomybės vartotojams suprasti finansinių priemonių svarbą ūkio subjekto finansinei būklei, rezultatams ir pinigų srautams. Remiantis standartu yra reikalaujama pateikti informaciją apie veiksnius, kurie veikia įmonės

būsimus pinigų srautus tiesiogiai susijusius su finansinėmis priemonėmis, susidarančias sumas, terminus ir kokia taikoma apskaitos politika. Finansinių priemonių sandoriai gali baigtis tuo, kad ūkio subjektas prisiima ar perduoda kitai šaliai vieną arba daugiau toliau aprašomų finansinės rizikos rūšių. Standartais reglamentuojama pateikti tokią informaciją, kuri padėtų finansinių ataskaitų vartotojams įvertinti rizikos, susijusios su finansinėmis priemonėmis, mastą. Taigi nors ir tarptautiniai standartai reglamentuoja finansinių instrumentų pateikimą, tačiau jų vertę įtakoja daugybė veiksnių bei rizikų. *Rinkos rizika* apima tris rizikos rūšis: *valiutos kurso rizika* – rizika, kad finansinių priemonių vertė svyruos dėl užsienio valiutų keitimo kursų pokyčių, *tikrosios vertės palūkanų normos rizika* – rizika, kad finansinių priemonių tikroji vertė svyruos dėl rinkos palūkanų normos pokyčių, *kainos rizika* – rizika, kad finansinių priemonių vertė svyruos dėl rinkos kainų pokyčių, nepaisant to, ar tuos pokyčius nulėmė veiksniai, būdingi atskirai priemonei ar jos išleidėjui, ar veiksniai, darantys įtaką visoms priemonėms, kuriomis prekiaujama rinkoje.

Kredito rizika – rizika, kad viena finansinės priemonės šalis neįvykdys prievolės, o kita šalis dėl to patirs finansinį nuostolį. Likvidumo rizika, dar vadinama finansavimo rizika – rizika, kad ūkio subjektas patirs sunkumų kaupdamas lėšas su finansinėmis priemonėmis susijusiems įsipareigojimams vykdyti. Likvidumo rizika gali atsirasti dėl nesugebėjimo parduoti finansinį turtą už kainą, artimiausią jo tikrajai vertei.

Pinigų srautų palūkanų normos rizika – rizika, kad būsimi finansinių priemonių pinigų srautai svyruos dėl rinkos palūkanų normų pokyčių. Pavyzdžiui, laisvai kintančios normos skolos priemonės atveju tokių svyravimų pasekmė yra faktinės finansinės priemonės palūkanų normos pokytis, paprastai be atitinkamo jos tikrosios vertės pokyčio.

TFAS pateikiama pakankama informacija, leidžianti sutikrinti svarbias balanso straipsnių eilutes. Kai ūkio subjektas yra finansinių priemonių, kurioms šio standarto reikalavimai netaikomi, šalis, tos priemonės sudaro finansinio turto ar finansinių įsipareigojimų grupę arba kelias grupes, kurioms šio standarto reikalavimai netaikomi. Šių finansinių priemonių pateikimas atliekamas pagal kitus TFAS. Įmonės savo sudarytą rizikos valdymo politiką ir apsidraudimo veiklą turi apibūdinti finansinėse ataskaitose taip pat atskirai turi pateikti informaciją apie įvardintus tikrosios vertės apsidraudimo sandorius, pinigų srautų apsidraudimo sandorius ir grynosios investicijos į užsienio įmonę apsidraudimo sandorius: apsidraudimo aprašymą, finansinių priemonių, įvardintų apsidraudimo priemonėmis, aprašymą ir jų tikrąsias vertes balanso dieną, rizikos rūšių, nuo kurių apsidraudžiama, pobūdį, pinigų srautų apsidraudimo laikotarpius, kada pinigų srautai turėtų būti gauti, kada juos tikimasi įtraukti į pelną arba nuostolį ir bet kokių prognozuojamų sandorių, kuriems anksčiau buvo taikyta apsidraudimo sandorių apskaita, bet kurių nebesitikima įvyksiant, aprašymą.

161-asis GAAP „Išvestinių finansinių instrumentų atskleidimas ir apsidraudimo veiksmai“ reglamentuoja, jog būtina atskleisti naudojamus išvestinių finansinių priemonių tikslus ir strategijas,

kiekybiškai pateikti finansinių instrumentų tikrąsias vertes, susidariusį pelną ar nuostolį bei esamą kredito riziką, kuri susidarė dėl sudarytų sandorių. Teigiama, jog pateikta informacija leis finansinių ataskaitų vartotojams suvokti išvestinių finansinių instrumentų naudojimo apimtį. Ūkio subjektai turi pasirinkti formatą, kuris labiausiai atitiktų vykdomą specifinį išvestinių finansinių instrumentų naudojimą, atitiktų individualius faktus ir aplinkybes. Informacija apie turimas ar sukurtas išvestines finansines priemones turi būti atnaujinamos kas ketvirtį t.y. kiekvienai ataskaitinio laikotarpio datai, kuriai rengiamos finansinės ataskaitos.

VAS ir VSAFAS pateikiami minimalūs reikalavimai dėl finansinių priemonių atskleidimo, kai tuo tarpu TFAS reikalauja daug daugiau duomenų, informacijos atskleidimo. GAAP reikalavimai tapatūs TFAS, tačiau papildomai pateikiamos pavyzdinės informacijos formos-lentelės, kurios finansinių ataskaitų vartotojams palengvina finansinių instrumentų atskleidimo pateikimą. Visgi GAAP rengėjai palieka vietos ir savarankiškam interpretavimui. Tarkim jeigu išvestiniai finansiniai instrumentai naudojami ne kaip apsidraudimo priemonės, tokiu atveju, ūkio subjektas savarankiškai gali pasirinkti, ar pateikti finansinius rezultatus atskirai ar kartu su kitomis apsidraudimo priemonėmis. Pateikiami pavyzdžiai, kaip turėtų bendrovė finansinėse ataskaitose atskleisti išankstinius sandorius (žr. 2 lentelę).

2 lentelė

Išankstinių sandorių atskleidimas

Prekė	Skaičius bušelių
Kviečiai	XX,XXX
Javai	XX,XXX
Avižos	XXX

Šaltinis: sukurta autoriaus remiantis 161 GAAP „Išvestinių finansinių instrumentų atskleidimas“

Tikrosios vertės atskleidimas išvestinių instrumentų, kurie naudojami kaip apsidraudimo sandoriai, turi būti pateikiami atitinkama forma (žr. 3 lentelę).

3 lentelė

Išvestinių instrumentų tikrosios vertės atskleidimas

Pajamų ataskaitos kalsifikacija	Pelnas (nuostolis) apsikaitimo sandorių	Pelnas (nuostolis) iš paskolų
Palūkanų išlaidos	(XXX) USD	XXX USD

Šaltinis: sukurta autoriaus remiantis 161 GAAP „Išvestinių finansinių instrumentų atskleidimas“

Finansinių ataskaitų rengėjai taip pat turi pateikti ir komentarus po pavyzdinėmis lentelėmis. Pvz. 2009m. gruodžio 31d. kompanijos palūkanų normų apsikaitimo sandorių vertė- XXX mln. USD. Taip pat pateikiamos formos, kuriomis reikia pateikti išvestinių finansinių instrumentų poveikį ūkio subjekto veiklos rezultatams (žr. 4 lentelę).

Išvestinių finansinių priemonių klasifikavimas ir palyginimas

Mln. USD Gruodžio 31d.	Išvestinių finansinių priemonių turtas				Išvestinių finansinių priemonių įsipareigojimai			
	2010		2009		2010		2009	
	Straipsnis is balanse	Tikroji vertė	Straipsnis is balanse	Tikroji vertė	Straipsnis balanse	Tikroji vertė	Straipsnis balanse	Tikroji vertė
Instrumentai- apsidraudimo priemonės								
Palūkanų nomų sandoriai	Kitas turtas	XX,XX	Kitas turtas	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX
Užsienio valiutos sandoriai	Kitas turtas	XX,XX	Kitas turtas	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX
Akcijų sandoriai	Kitas turtas	XX,XX	Kitas turtas	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX
Prekių sandoriai	Kitas turtas	XX,XX	Kitas turtas	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX
Paskolų sutartys	Kitas turtas	XX,XX	Kitas turtas	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX
Kitos sutartys	Kitas turtas	XX,XX	Kitas turtas	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX
Viso:		XX,XX		XX,XX		XX,XX		XX,XX
Instrumentai- naudojami neapsidraudimo tikslais	Kitas turtas	XX,XX	Kitas turtas	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX
Palūkanų nomų sandoriai	Kitas turtas	XX,XX	Kitas turtas	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX
Užsienio valiutos sandoriai	Kitas turtas	XX,XX	Kitas turtas	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX
Akcijų sandoriai	Kitas turtas	XX,XX	Kitas turtas	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX
Prekių sandoriai	Kitas turtas	XX,XX	Kitas turtas	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX
Paskolų sutartys	Kitas turtas	XX,XX	Kitas turtas	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX
Kitos sutartys	Kitas turtas	XX,XX	Kitas turtas	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX
Viso:		XX,XX		XX,XX		XX,XX		XX,XX
Viso išvestinių instrumentų vertės	Kitas turtas	XX,XX	Kitas turtas	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX	Kiti įsipareigojimai	XX,XX

Šaltinis: sukurta autoriaus remiantis 161 GAAP „Išvestinių finansinių instrumentų atskleidimas“

Taigi GAAP pateikta informacija ir siūlomos rekomendacinės formos, išties labai turėtų pagelbėti finansinių ataskaitų rengėjams atskleidžiant finansines priemones. Visgi yra akcentuojama galimybė bendrovės susikurti savąsias ataskaitas, formos, atsižvelgiant į vykdomą veiklą, kurios tinkamiausiai atskleistų suinteresuotiems asmenims apie finansinių instrumentų mastą ūkinio subjekto veikloje.

Tai, kaip detaliai reikia atskleisti konkrečias finansines priemones, sprendžiama remiantis profesine nuomone ir atsižvelgiant į santykinę tų priemonių svarbą. Būtina nustatyti finansinės atskaitomybės pusiausvyrą, nes daugybė detalių gali trukdyti finansinės atskaitomybės vartotojams, o viską pernelyg apibendrinant, galima nustelbti svarbią informaciją. Pavyzdžiui, kai ūkio subjektas

yra daugelio finansinių priemonių supanašiomis savybėmis šalis, ir nė viena iš sutarčių atskirai nėra reikšminga, reikėtų pateikti priemonių grupių santrauką. Kita vertus, informacija apie atskirą priemonę gali būti svarbi tada, kai priemonė sudaro, svarbią ūkio subjekto kapitalo struktūros dalį.

P. Lopes ir R. Lima (2008) apžvelgė 50 kompanijų atskleidžiamus finansinėse ataskaitose finansinius instrumentus ir išanalizavo ar jos atitinka 32-ojo TFAS „Finansinės priemonės: atskleidimas ir pateikimas“ bei 39-ojo TFAS „Finansinės priemonės pripažinimas“ reglamentavimą. Tyrimui panaudota 120 kategorijų ir 370 galimų atsakymų, analizuotos metinės ataskaitos. Rezultatai rodo, jog dauguma bendrovių atskleidžia tikrosios vertės sumas ir skaičiavimo metodus, tačiau informacija nėra aiški, tiksli, to pasėkoje- tikrosios vertės informacija nenaudinga. Jų siūlymu informacija ūkio subjektų turėtų būti tikslesnė ir išsamesnė, nes tik tokiu atveju ji naudinga suinteresuotiems asmenims.

T. Whitehouse (2009) teigia, jog Fitch Reitingų agentūra išanalizavo 2009m. I-ojo ketvirčio 100 kompanijų iš įvairių veiklos sektorių, finansines ataskaitas ir suskaičiavo, jog atskleista išvestinių finansinių priemonių suma sudaro apie 296 trilijonus USD. Iš viso analizuoto kompanijų sąrašo, 89 proc. atskleidė informaciją apie išvestinių finansinių priemonių naudojimą, vertes, iš jų 90 proc. naudoja finansines priemones apsidraudimo tikslais. Penkios didelės finansinių paslaugų teikimo kompanijos atskleidžia apie 80 proc. savo turtinių ir įsipareigojimų verčių. Tyrimas taip pat atskleidė, jog 58 proc. bendrovių pateikė su kredito rizika susijusius finansinių priemonių neapibrėžtumus. Pateikiant susidarysiančias išlaidas ar susidarančius įsipareigojimus. Ne finansinio sektoriaus bendrovės išvestinius finansinius instrumentus naudoja tik kaip apsidraudimo priemones. Instrumentų vertinimas yra paremtas modeliais. Tyrėjai teigė, jog daug lengviau būtų analizuoti, jei kompanijos atskleistų daugiau informacijos apie tai, kaip varijuoja, kiek jautrus verčių nustatymas vadovaujantis susikurtomis prielaidomis.

Taigi tikrai daug dėmesio skiriama finansinių priemonių atskleidimui apskaitoje. VAS, VSFAS, TFAS ir GAAP nuolat yra koreguojami, atsižvelgiant į finansinių instrumentų naudojimo, pateikimo praktiką. Lietuvoje finansinių priemonių atskleidimo tema ganėtinai nauja, kai tuo tarpu užsienio šalių autoriai plačiai išnagrinėję finansinių instrumentų atskleidimą. Finansų rinkoms tobulėjant, besiplečiant, finansinių priemonių naudojimas ženkliai didėja ir numanoma didės, tad būtinas visų standartų suvienodinimas, siekiant pateikti suinteresuotiems asmenims kokybišką ir teisingą informaciją.

2. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ ATSKLEIDIMO PRAKTIKA

Bendrovės finansinių išvestinių priemonių atskleidimą ir pateikimą vykdo remdamosi TFAS, Lietuvoje atskleidimo taisyklės pateikia- VAS, viešojo sektoriaus subjektai remiasi- VSAFAS, o JAV bendrovės- GAAP. Kiekviena akcinė bendrovė, kurios akcijos yra kotiruojamos vienoje iš Europos Sąjungos šalių narių akcijų biržoje, rengdama finansines ataskaitas privalo vadovautis TFAS, o finansinių instrumentų atskleidimą ir pateikimą konkrečiai įvardija 32 TFAS „Finansinės priemonės: atskleidimas ir pateikimas“.

Kiekvienam ūkio subjektui iškyla problema, kai finansinė priemonė įgauna draudimo sutarties formą, bet yra finansinės rizikos, taikyti ar ne 32 TFAS „Finansinės priemonės: atskleidimas ir pateikimas“ nuostatas. Finansinių priemonių esmė nulemia jų klasifikaciją ūkio subjekto balanse labiau, nei teisinė forma. Esmė ir teisinė forma paprastai sutampa, tačiau taip įvyksta visgi ne visada. Tam tikros finansinės priemonės įgyja teisinę nuosavybės formą, bet savo esme yra išsipareigojimai. Kitos gali derinti savybes, siejamas tiek su nuosavybės priemonėmis, tiek su finansiniais išsipareigojimais, tad klasifikuojant galima ganėtinai lengvai laviruoti tarp grupių.

Antroji problema iškyla, kad nors ir tarptautiniai standartai reglamentuoja finansinių instrumentų pateikimą, tačiau jų vertę įtakoja daugybė veiksnių bei rizikų. Rizika, kad finansinių priemonių vertė svyruos dėl užsienio valiutų keitimo kursų pokyčių, taip pat rizika, kad finansinių priemonių tikroji vertė svyruos dėl rinkos palūkanų normos pokyčių, ir galiausiai rizika, kad finansinių priemonių vertė svyruos dėl rinkos kainų pokyčių, nepaisant to, ar tuos pokyčius nulėmė veiksniai, būdingi atskirai priemonei ar jos išleidėjui, ar veiksniai, darantys įtaką visoms priemonėms, kuriomis prekiaujama rinkoje.

Standartų reglamentavimas neįvardija konkrečių veiksnių, kuriais reiktų vadovaujantis siekiant tinkamai atskleisti ir pateikti finansinius instrumentus, tokiu tikslu analizuojamos pasirinktos Europos Sąjungos ir JAV telekomunikacijų sektoriaus bendrovių finansinės ataskaitos, siekiant iširti bendrovių taikomus finansinių instrumentų atskleidimo ir pateikimo metodus. Išsiaiškinti ir suformuoti dažniausiai ūkio subjektams iškylančias problemas formuojant tinkamą finansinių instrumentų atskleidimą.

Tai, kaip detalai reikia atskleisti konkrečias finansines priemones, ūkio subjektai sprendžia remiantis profesine nuomone ir atsižvelgiant į santykinę tų priemonių svarbą. Daugelis bendrovių bando išlaikyti finansinės atskaitomybės pusiausvyrą, nes daugybė detalių gali trukdyti finansinės atskaitomybės vartotojams, o viską pernelyg apibendrinant, yra tikimybė nustelbti svarbią informaciją.

2.1. Akcinių bendrovių finansinių priemonių atskleidimas finansinėse ataskaitose

Analizuojama ar pasirinktų bendrovių, kurių akcijos kotiruojamos NASDAQ OMX Vilnius, Helsinkis, Stokholmo bei Prancūzijos akcijų biržoje ir žinoma JAV akcijų biržoje, finansinės priemonės yra su panašiomis savybėmis, ar nė viena iš sutarčių atskirai nėra reikšminga, ir ar reiktų pateikti priemonių grupių santrauką. Kita vertus aktualu ar informacija apie atskirą priemonę galbūt svarbi ir tai sudaro svarbią ūkio subjekto kapitalo struktūros dalį.

Norima atskleisti į kokias grupes ūkio subjekto vadovybė grupuoja finansines priemones, pagal kokius kriterijus. Bei taipogi kokiu pagrindu atliekamas vertinimas: ar pagal savikainą arba amortizuotą savikainą, grupuojant atskiriami nuo straipsnių, vertinamų tikrąja verte ar kokiu kitu būdu.

Finansinėse ataskaitose pateikiama pakankama informacija, leidžianti sutikrinti svarbias balanso straipsnių eilutes ir kai ūkio subjektas yra finansinių priemonių, kurioms 32 TFAS reikalavimai netaikomi, šalis, tos priemonės sudaro finansinio turto ar finansinių įsipareigojimų grupę arba kelias grupes, kurių finansinių priemonių pateikimas atliekamas pagal kitus TFAS. Apžvelgiant bendrovių finansines ataskaitas, nagrinėjama ūkio subjekto rizikos valdymo politika ir apsidraudimo veikla, finansinės rizikos valdymo tikslai ir politika, įskaitant politiką, susijusią su kiekvienos didesnės prognozuojamų sandorių rūšies apsidraudimu, kai tokiems sandoriams taikoma apsidraudimo sandorių apskaita. Analizuojama bendrovių pateikiama informacija apie įvardintus tikrosios vertės apsidraudimo sandorius, pinigų srautų apsidraudimo sandorius ir gryniosios investicijos į užsienio įmonę apsidraudimo sandorius: apsidraudimo aprašymą, finansinių priemonių, įvardintų apsidraudimo priemonėmis, aprašymą ir jų tikrąsias vertes balanso dieną, rizikos rūšių, nuo kurių apsidraudžiama, pobūdį, pinigų srautų apsidraudimo laikotarpius, kada pinigų srautai turėtų būti gauti, kada juos tikimasi įtraukti į pelną arba nuostolį ir bet kokių prognozuojamų sandorių, kuriems anksčiau buvo taikyta apsidraudimo sandorių apskaita, bet kurių nebesitikima įvyksiant.

2.1.1., TEO LT“ AB finansinių priemonių atskleidimas

TEO LT, AB įregistruota kaip akcinė bendrovė 1997 m. Bendrovė įsikūrusi Lietuvoje. Bendrovė kartu su susijusiais juridiniais asmenimis Lietuvos ryšių reguliavimo tarnybos (RRT) yra pripažinta didelę įtaką turinčiu operatoriumi 14-oje telekomunikacijos rinkų. Bendrovės turtas 2009m. sudarė 1 119 070 tūkst. Lt. Įstatinį akcinį kapitalą sudaro 814 912 760 paprastųjų akcijų, kurių kiekvienos nominali vertė lygi 1 Lt. Akcinės bendrovės akcijos yra kotiruojamos NASDAQ OMX biržoje. Finansinės ataskaitos rengiamos pagal TFAS, patvirtintus ES.

Bendrovė taiko 32-ąjį TFAS „Finansinės priemonės: atskleidimas ir pateikimas“, apskaitant visų tipų finansines priemones. Standartas taikomas pripažintoms ir nepripažintoms finansinėms priemonėms. Pripažintas finansines priemones sudaro ūkio subjekto išleistos nuosavybės priemonės, finansinis turto ir finansiniai įsipareigojimai, kuriems yra taikomas 39-ąjį TFAS „Finansinės priemonės pripažinimas“.

Remiantis standartu reikalaujama pagerinti atskleidimus apie tikrosios vertės nustatymus ir likvidumo riziką. Privalu atskleisti finansinių priemonių analizę, naudojant trijų lygių tikrosios vertės nustatymo hierarchiją. Įsipareigojimų senėjimo analizė turi apimti sudarytas finansinių garantijų sutartis su maksimalia garantijos suma tuo anksčiausiu laikotarpiu, kuriuo gali būti pareikalauta garantija ir reikalaujama atskleisti likusius finansinių išvestinių priemonių sutartinius galiojimo terminus, jeigu šie sutartiniai terminai svarbūs, norint suprasti pinigų srautų judėjimų laiką. Atskleidžiamas finansinis turtas, kuris yra laikomas savo likvidumo rizikos valdymo tikslams, pateikiama analizė pagal galiojimo terminus, jeigu tokia informacija reikalinga finansinių ataskaitų naudotojams, siekiant įvertinti likvidumo rizikos pobūdį ir dydį.

Finansinės rizikos valdymas. Vykdydamos savo veiklą, Grupė ir Bendrovė susiduria su įvairiomis finansinėmis rizikomis: rinkos rizika, į kurią įskaitoma- valiutos kursų rizika, pinigų srautų ir tikrosios vertės palūkanų normos rizika, taip pat išskiriama kredito rizika ir likvidumo rizika. Pagrindinis dėmesys skiriamas finansinių rinkų nenuspėjamumui įvertinti ir siekis maksimaliai sumažinti galimą neigiamą poveikį finansiniams veiklos rezultatams. Pagal Valdybos patvirtintą politiką, rizikos valdymą atlieka centrinis išdo skyrius. Atsakingas skyrius identifikuoja, įvertina finansines rizikas ir raštu pateikia bendro rizikos valdymo principus bei politiką, apimančią specifines sritis, kaip užsienio valiutų kursų svyravimo, palūkanų normų ir kredito riziką bei laisvų lėšų investavimą.

Rinkos rizika: užsienio valiutų kursų svyravimo rizika. Veikla vykdoma tarptautiniu mastu, tad susiduriama su įvairių užsienio valiutų kursų svyravimo rizikomis, daugiausia susijusia su JAV doleriu ir specialiosiomis skolinimosi teisėmis (XDR). Užsienio valiutų kursų svyravimo rizika kyla iš ateities komercinių sandorių ir pripažinto turto bei įsipareigojimų. Finansinėse ataskaitose pateikiama, jog visos prekybos mokėtinos ir prekybos gautinos sumos yra trumpalaikės, o pajamos ir sąnaudos užsienio valiutomis sudaro nežymią dalį, palyginus su Lietuvos litais denominuotomis pajamomis ir sąnaudomis. Užsienio valiutos rizika valdoma- mažinant užsienio valiuta turimą balansinę vertę.

Pinigų srautų ir tikrosios vertės palūkanų normos rizika. Bendrovės pajamos ir pinigų srautai iš pagrindinės veiklos iš esmės nepriklauso nuo palūkanų normų pasikeitimų rinkoje. Investicijoms, laikomoms iki išpirkimo, bei paskoloms bankams nustatytos fiksuotos palūkanų

normos, dėl to joms neiškilusi pinigų srautų ar tikrosios vertės palūkanų normos rizika. Reikšmingiausių palūkanas uždirbančio turto dalį sudaro:

- 1) Lietuvos bankų išleistos obligacijos, kurių suma yra 29 124 tūkst. eurų (100 561 tūkst. Lt) ir Grupės, ir Bendrovės atveju (2008 m. – 111 866 tūkst. Lt Grupės atveju ir ta pati suma Bendrovės atveju).
- 2) Palūkanas uždirbantis turtas yra paskolos bankams, kurių suma yra 7 165 tūkst. eurų (24 738 tūkst. Lt) Grupės atveju ir 6 042 tūkst. eurų (20 862 tūkst. Lt) Bendrovės atveju (2008 m. - 60 429 tūkst. Lt Grupės atveju ir ta pati suma Bendrovės atveju).

Remiantis bendrovės gaunamomis ir gautinomis palūkanų sumomis, galima teigti, jog bendrovei palūkanų normos rizika yra tikrai labai aktuali ir vertinant, analizuojant finansines ataskaitas, svarbu atsižvelgti į palūkanų normų kaitą bei tendencijas.

Kredito rizika. Finansinis turtas, kuriam iškilusi kredito rizika, apima indėlius bankuose ir prekybos gautinas sumas. Grupėje nėra reikšmingos kredito rizikos koncentracijos. Kredito rizika ar rizika, kad sandorio šalis neįvykdys savo įsipareigojimų, yra kontroliuojamos naudojant kreditavimo sąlygas ir priežiūros procedūras. Visi nauji klientai- tiek juridiniai, tiek fiziniai asmenys yra prieš pasirašant sutartis, patikrinami, siekiant įvertinti jų mokumą.

Likvidumo rizika. Konservatyvus likvidumo rizikos valdymas reiškia pakankamą pinigų ir pinigų ekvivalentų kiekio užtikrinimą. Grupės pinigų srautai yra teigiami, o jos trumpalaikis turtas sudaro 430 002 tūkst Lt, trumpalaikiai įsipareigojimai- 102 885 tūkst Lt, taigi trumpalaikis turtas net 4 kartus viršija trumpalaikius kreditorinius įsipareigojimus, dėl to likvidumo rizika yra labai nedidelė. Argumentuodami žemu likvidumo rizikos lygiu, bendrovės vadovybė nėra įdiegusi jokių formalių procedūrų likvidumo rizikai valdyti.

Tikrosios vertės vertinimas. Finansinių priemonių, kuriomis prekiaujama aktyvioje rinkoje, tikroji vertė nustatoma remiantis balanso dieną skelbiamomis rinkos kainomis. Skelbiamą rinkos kainą, naudojamą Grupės laikomam finansiniam turtui, sudaro dabartinė pardavimo kaina. Finansinių priemonių, kuriomis neprekiuojama aktyvioje rinkoje, tikroji vertė atskleidimo finansinėse ataskaitose tikslams nustatoma diskontuojant pinigų srautus iš finansinės priemonės. Laikoma, kad prekybos gautinų sumų apskaitinė vertė, atėmus vertės sumažėjimo nuostolius, ir mokėtinų sumų apskaitinė vertė atitinka jų tikrąsias vertes. Besitęsianti pasaulinė likvidumo krizė, kuri prasidėjo 2007 m. viduryje, sąlygojo daugelio problemų atsiradimą, įskaitant mažesnę kapitalo rinkos finansavimą, žemesnę likvidumo lygį bankininkystės sektoriuje ir kartais aukštesnes tarpbankinio skolinimosi normas ir ypač didelius svyravimus vertybinių popierių rinkose. Nestabili padėtis pasaulinėse finansų rinkose lėmė bankų bankrotus. Iškeliamas klausimas- ar įmanoma numatyti visą besitęsiančios finansinės krizės poveikio mastą, ar visiškai nuo jos apsisaugoti. Vadovybė negali patikimai nustatyti, kokį poveikį Grupės finansinei būklei turės tolesnis finansų

rinkų likvidumo mažėjimas ir svyravimų didėjimas valiutos ir nuosavybės vertybinių popierių rinkose. Vadovybė mano, kad dabartinėmis sąlygomis taikomos visos būtinos priemonės Grupės veiklos stabilumui ir plėtrai užtikrinti. Bendrovė savo aiškinamajame rašte pateikia finansinių priemonių skirstymą ir vertes.

GRUPĖ	Paskolos ir gautinos sumos	Investicijos laikomos iki išpirkimo	Iš viso
2009 m. gruodžio 31 d.			
Balanse apskaitytas turtas			
Prekybos ir kitos gautinos sumos	112 716	-	112 716
Investicijos laikomos iki išpirkimo	-	100 561	100 561
Paskolos bankams	24 738		24 738
Pinigai ir pinigų ekvivalentai	181 943	-	181 943
Iš viso	319 397	100 561	419 958
2008 m. gruodžio 31 d.			
Balanse apskaitytas turtas			
Prekybos ir kitos gautinos sumos	108 651	-	108 651
Investicijos laikomos iki išpirkimo	-	111 866	111 866
Paskolos bankams	60 429		60 429
Pinigai ir pinigų ekvivalentai	149 898	-	149 898
Iš viso	318 978	111 866	430 844

Šaltinis: http://www.nasdaqomxbaltic.com/upload/reports/teo/2009_ar_lt_ltl_con_ias.pdf

4 pav. AB „TEO LT“ finansinių priemonių atskleidimas

Kompanijos paskolų ir gautinų sumų vertės beveik nepakito 2009m. ataskaitinei datai lyginant su ankstesniais 2008m. atitinkama data. 3 kartus sumažėjo suteiktos paskolos bankams. Investicijos, kurios laikomos iki išpirkimo, sumažėjo 11 proc.

Aiškinamajame rašte atskleidžiama: 2009 metais visi Grupės finansiniai įsipareigojimai, lygūs 66 000 tūkst. Lt (2008 m. – 93 113 tūkst. Lt), bei visi Bendrovės finansiniai įsipareigojimai, lygūs 68 486 tūkst. Lt (2008 m. – 95 613 tūkst. Lt), buvo priskirti kitų finansinių įsipareigojimų grupei ir nebuvo jokių įsipareigojimų, kurių tikrosios vertės pokyčiai apskaitomi pelno (nuostolių) ataskaitoje. Apžvelgus visą AB „TEO LT“ finansinėse ataskaitose pateiktą informaciją apie finansines priemones, pasigendama informacijos atskleidimo apie sudarytus išvestinių finansinių instrumentų sandorius, kurie ir naudojami: kredito, rinkos, likvidumo ir kitų rizikų valdymui. Pateikta tik įsigytų finansinių priemonių klasifikacija.

2.1.2. A.S. „TeliaSonera“ finansinių priemonių atskleidimas

„TeliaSonera“ yra švediško kapitalo akcinė bendrovė. Jos akcijos yra listinguojamos NASDAQ OMX Stokholmo ir NASDAQ OMX Helsinkio akcijų biržose. Bendrovės įstatinis

kapitalas sudaro- 135 372 mln. SEK , turtas – 269 670 mln. SEK. Ši bendrovė yra išplatinusi tik vienos rūšies akcijas. 2009m. metų pabaigoje įmonė turėjo 635 799 akcininkų. Finansinės ataskaitos rengiamos pagal TFAS.

2009m. finansinėse ataskaitose pateikiama politika kaip įmonė valdo finansinę riziką. Rizikų valdymo funkcijas atlieka kontrolės ir priežiūros direktorių valdyba. Teigiama, jog visuomet yra siekiama optimizuoti rizikos valdymo kaštus naudojant išvestinius sandorius, pvz. palūkanų normos svyravimai sušvelninami naudojant apskaitos sandorius ir pan. Užsienio valiutos sandorių pozicijos yra apibrėžtos, nominali riba- 200 mln. SEK, kurią ilgame ar trumpame laikotarpyje gali koreguoti valiutos kursų svyravimai. 2009-ųjų finansinių metų pabaigai pateikiamas- 75 mln. SEK skirumas dėl valiutos kursų pasikeitimų.

Pagrindinė kompanijos sandorių valiuta- Švedijos krona (SEK). Paskolos ar sudaromi apskaitos sandoriai SEK valiuta, išskyrus operacijas, kurios susijusios su tarptautiniais sandoriais ar grynųjų investicijų užsienyje apskaitos sandoriais.

Kredito rizikos valdymas. Kredito rizika susidaro dėl tikimybės neįvykdyti kreditorinių įsipareigojimų. Sudarydama finansinius sandorius: palūkanų normos, skirtingų užsienio valiutų apskaitos sandorius bendrovė vadovaujasi reitingų nustatymo kompanijų duomenimis. Reikalaujama, jog kiekvienos įsigijamos išvestinės priemonės įvertinimas būtų patvirtintas Tarptautinės sandorių apskaitos ir išvestinių priemonių asociacijos. Pirmasis įvertinimas nurodomas Standard & Poor's, sekantis- Moody's. Remiantis Bazelio bankų priežiūros rekomendacijomis yra apskaičiuojami galimi nuostoliai dėl išvestinių priemonių vertės kitimo ateityje. Pateikiamos išvestinių finansinių priemonių sumos, kurių vertės kinta dėl įvairių nesusijusių su įmonės veikla kintamųjų.

5 lentelė

Turimų išvestinių finansinių priemonių reitingų atskleidimas

SEK, mln.	2009m. gruodžio 31d.	2008m. gruodžio 31.
Reitingas \geq AA and/or Aa2	450	4,336
Reitingas AA- ir/arba Aa3	2,094	1,458
Reitingas A+ ir/arba A1	356	443
Reitingas \geq A- ir/arba A3 bet $<$ A+ ir/arba A1	435	-
Iš viso išvestinių priemonių sandorių kintanti suma	3,335	6,237

Šaltinis: sukurta autoriaus remiantis <http://www.teliasonera.com/2009/en/AR/FinancialStatements/C27.html>

Suinteresuotiems asmenims pateikiama aktuali bendrovės turimų sandorių būklė, nurodant reitingą, kurį nustato visame pasaulyje populiariausios ir kompetentingos kompanijos. Duomenys labai informatyvūs ir tai atskleidžia, jog bendrovės valdyba labai atsakingai valdo išskylančias rizikas.

Kredito riziką įmonė diversifikuoja geografiškai ir taip pat tarp daug klientų, privačių asmenų, bei bendrovių iš skirtingų veiklos sektorių. Siekiant sumažinti blogų skolų nuostolių riziką, vertinant mokumą, remiamasi vidine turima informacija bei išoriniais kredito ir verslo

informaciniais šaltiniais. 2009m. blogos skolos sudarė apie 0,5 proc. grynujų pardavimų, o 2008m.- 0,4 proc.

Grynujų pinigų perteklius yra investuojamas padedant turimas finansines lėšas į banką indėlių forma ar įsigijant bankų ir / arba švedų, suomių, norvegų ir danų vyriausybės obligacijų ir išdo vekselių. Investicijoms į vyriausybės vertybinius popierius- nustatytų ribų nėra. Dėl investicijų bankuose, įvertinimas turėtų būti bent A-1 (Standard & Poor's) arba P-1 (Moody's) ir galiojimo terminas yra ne ilgesnis kaip 12 mėnesių. Be to, jei jų terminas yra ilgesnis kaip 10 darbo dienų, už rizikuotina suma yra limituojama iki 1000 mln. SEK.

Likvidumo rizikos valdymas. Likvidumo rizika- tai rizika, kai susidaro sunkumų vykdant finansinius įsipareigojimus, atsiskaitoma pinigų ar kito finansinio turto suma. „TeliaSonera“ turi nusistačiusi vidaus kontrolės procesus bei planus nenumatytiems atvejams, kaip valdyti likvidumo riziką. 2009 m. gruodžio 31 d. ir 2008 m. perteklinės lėšos (trumpalaikės bankinės ir piniginės investicijos) sudarė 22,797 mln. SEK ir atitinkamai 12,857 mln. SEK. Metų pabaigoje, „TeliaSonera“ nebuvo investavusi į vertybinius popierius, kurių terminas viršija 3 mėnesių. Vidutinis pelningumas iš bankų indėlių ir trumpalaikių investicijų ataskaitinio laikotarpio pabaigoje buvo 0,4 proc 2009 m. ir 3,4 proc 2008 metais. Kompanija taip pat yra paėmusi paskolas ar naudojami finansine priemone- overdraftais. Žemiau pateikiama detalizacija, nurodomos funkcinės valiutos, charakteristika bei įvykdymo terminai.

6 lentelė

„TeliaSonera“ kreditorinių įsipareigojimų atskleidimas

Mln. nurodyta valiuta	Tipas	Charakteristika	Galutinis terminas	Valiuta	2009m. gruodžio 31d. limitas	2008m. gruodžio 31d. limitas
Įmonių grupė						
TeliaSonera	Atnaujinamas kreditas	Įsipareigota	2011m. gruodis	EUR	1,000	1,000
TeliaSonera	Atnaujinamas kreditas	Įsipareigota	2010m. spalio	SEK	-	2,000
TeliaSonera	Atnaujinamas kreditas	Įsipareigota	2013m. balandis	SEK	1,400	1,400
TeliaSonera ir dukterinės įmonės	Overdraftas	Įsipareigota	-	SEK (įvairios)	1,853	1,204

Šaltinis: sukurta autoriaus remiantis <http://www.teliasonera.com/2009/en/AR/FinancialStatements/C27.html>

2009m. gruodžio 31d. buvo panaudota 532 mln. SEK skolintų lėšų ir 2008m. – 1,407 mln.

Sumos, užsienio valiuta, buvo perskaičiuotos į SEK naudojant keitimo kursą, vyraujančią ataskaitinio laikotarpio pabaigoje. Ateityje būsimas mokėtinas palūkanas, susijusias su priemonėmis su kintama palūkanų norma buvo apskaičiuotos taikant išankstinių sandorių palūkanų normas.

7 lentelė

„TeliaSonera“ finansinių priemonių numatomų įvykdymo terminų atskleidimas

Numatomi terminai, SEK mln.	2010m. 01-03	2010m. 03-06	2010m. 07-09	2010m. 10-12	2011m.	2012m.	2013m.	Kiti metai	Viso
Overdraftai	243	123	121	39	7	–	–	–	533
Atvirosios rinkos programų finansavimo paskolos	3,52	2,51	2,71	513	6,53	8,37	8,05	34,95	77,94
Kitos paskolos	6	303	5	94	1,66	508	379	46	3,01
Išperkamosios nuomos sutartys	9	7	8	7	21	9	6	4	75
Skirtingų valiutų palūkanų normų apsikeitimo sandoriai									
Mokėtinos sumos	299	180	2,529	177	1,99	5,34	4,31	9,32	24,61
Gautinos sumos	–329	–581	–2,63	–136	–2,45	–5,77	–5,01	–10,5	–28,3
Išankstiniai valiutų sandoriai									
Mokėtinos sumos	37,12	130	–	72	–	–	–	–	37,32
Gautinos sumos	–37,16	–130	–	–73	–	–	–	–	–37,4
Viso:	3,71	2,54	2,74	693	7,76	8,46	7,74	33,84	77,86

Šaltinis: sukurta autoriaus remiantis <http://www.teliasonera.com/2009/en/AR/FinancialStatements/C27.html>

Valiutų kursų rizikos valdymas. Valiutos rizika- tai rizika, kad valiutų kursų svyravimai neigiamai paveikia grupės veiklos rezultatus, finansinę padėtį ir pinigų srautus.

Sandorių pozicijos susijusios su grynosiomis įplaukomis arba srautais užsienio valiuta, kurios vykdomos dėl eksporto ar importo operacijų bei palūkanų ir amortizacijos finansavimo. Vykdoma politika- siekis apdrausti iki 12 mėn. trukmės sandorius. Šis apsidraudimas pirmiausia pradėtas per išankstinius valiutų keitimo sutartis. Ilgiau nei vienerius metus trunkantys finansiniai sandoriai yra apdrausti besinaudojant skirtingų valiutų palūkanų normų apsikeitimo sandoriais, o trumpesnių terminų- naudojant išankstinius ir valiutos apsikeitimo sandorius.

Pateikiamas 2009m. gruodžio 31d. „TeliaSonera“ skirtingų valiutų palūkanų normų apsikeitimo sandorių portfelis bei numatomi terminai, 2010m. detalizuojami mėnesiais ir toliau pateikiamos metinės sumos. Nurodomos likutinės vertės. Suinteresuotiems asmenims atskleidžiami ateities sandoriai, jų vertės bei pelnas (žr. 8 lentelę).

8 lentelė

„TeliaSonera“ palūkanų normų apsikeitimo sandorių įvykdymo terminų atskleidimas

Numatomi terminai, SEK mln.	2010m. 01-06	2010m. 07-09	2010m. 10-12	2011m.	2012m.	2013m.	Kiti metai	Viso:
Gautinos skirtingų valiutų palūkanų normų apsikeitimo sandorių sumos								
EUR	–	2,66	–	–	4,71	4,18	8,57	20,13
USD	–	–	–	1,17	–	–	–	1,172
JPY	–	–	–	238	–	–	390	628
NOK	–	–	–	–	–	–	480	480
Viso:	–	2,66	–	1,41	4,71	4,18	9,44	22,41
Mokėtino skirtingų valiutų palūkanų normų apsikeitimo sandorių sumos	–	-2,30	–	-1,28	-4,63	-3,74	-8,71	-20,67
Grynas pelnas:	–	363	–	128	88	439	727	1,75

Šaltinis: sukurta autoriaus remiantis <http://www.teliasonera.com/2009/en/AR/FinancialStatements/C27.html>

Kaip matome pagrindinė sandorių valiuta- EUR ir USD. Bei pabrėžtina, jog įmonė labai ilgiems periodams sudaro išvestinių finansinių priemonių sandorius. Žinoma- tai didina riziką, tačiau galima traktuoti, jog puikiai veikia planavimo mechanizmas, turima strategija ir keliaujama link jos įgyvendinimo. Atskleidžiama 2009m. gruodžio 31d. „TeliaSonera“ grupės valiutų apsikeitimo sandorių ir išankstinių valiutų sutarčių, apsidraudimo paskolų, investicijų ir veiklos sandorių pozicijos, pagal terminus. Nurodomos sumos pagal atsiskaitymo dienos vertę.

9 lentelė

„TeliaSonera“ valiutų apsikeitimo sandorių įvykdymo terminų atskleidimas

Numatomi terminai, SEK mln.	2010m. 01-03	2010m. 04-06	2010m. 07-09	2010m. 10-12	2011-2014	Kiti metai	Viso
Parduodami USD	4,774	118	–	72	–	–	4,964
Parduodami EUR	1,980	–	–	–	–	–	1,980
Parduodami DKK	129	–	–	–	–	–	129
Parduodami NOK	92	–	–	–	–	–	92
Parduodami GBP	40	–	–	–	–	–	40
Parduodamos kitos valiutos	93	–	–	–	–	–	93
Viso parduodamos užsienio valiutos	7,108	118	–	72	–	–	7,298
Parduodami SEK	30,014	12	–	–	–	–	30,026

Šaltinis: sukurta autoriaus remiantis <http://www.teliasonera.com/2009/en/AR/FinancialStatements/C27.html>

9 lentelės tęsinys

Viso valiutos pardavimai:	37,122	130	–	72	–	–	37,324
Perkami EUR	–27,44	–8	–	–	–	–	–27,44
Perkami DKK	–2,534	–	–	–	–	–	–2,534
Perkami NOK	–1,492	–	–	–	–	–	–1,492
Perkami USD	–1,427	–4	–	–	–	–	–1,431
Perkami GBP	–487	–	–	–	–	–	–487
Perkamos kitos valiutos	–69	–	–	–	–	–	–69
Viso perkama užsienio valiutos	–33,44	–0, 12	–	–	–	–	–33,46
Perkami SEK	–3,710	–118	–	–73	–	–	–3,901
Viso valiutos pirkimai	–37,16	–130	–	–73	–	–	–37,36
Grynas pelnas	–37	–	–	–1	–	–	–38

Šaltinis: sukurta autoriaus remiantis <http://www.teliasonera.com/2009/en/AR/FinancialStatements/C27.html>

Konversijos pozicija susijusi su grynosiomis investicijomis užsienyje veikiančius ūkio subjektus. „TeliaSonera“ paprastai nesidraudžia nuo konversijos poveikio. Pateikiamos bendrovės grynosios investicijos į užsienyje veikiančius ūkio subjektus pagal valiutas.

10 lentelė

„TeliaSonera“ grynųjų investicijų draudimo atskleidimas

Valiuta	2009 . gruodžio 31d.		2008 gruodžio 31d.	
	Suma SEK mln.	Proc.	Suma SEK mln.	Proc.
EUR	82.300	41.0	81.321	39.4
Kuriomis apdraudžiamos	17,900	8.9	6,149	3.0
NOK	34.560	17.2	32.142	15.6
TRY	20.896	10.4	26.704	12.9
RUB	18.247	9.1	16.946	8.2
DKK	14.247	7.1	15.700	7.6
LTL	6.948	3.5	8.098	3.9
EEK	6.135	3.1	5.438	2.6
USD	3.598	1.8	4.984	2.4
LVL	3.499	1.7	4.132	2.0
NPR	3.273	1.6	2.747	1.3
KZT	1.915	0.9	2.416	1.2
AZN	1.330	0.7	1.205	0.6
GEL	1.082	0.5	898	0.4
GBP	882	0.4	847	0.4
TJS	603	0.3	1,020	0.5
UZS	558	0.3	1,267	0.6
Kitos valiutos	780	0.4	817	0.4
Viso:	200.853	100.0	206.682	100.0

Šaltinis: sukurta autoriaus remiantis <http://www.teliasonera.com/2009/en/AR/FinancialStatements/C27.html>

Daugeliu atvejų kompanijai „TeliaSonera“ klientai išrašo sąskaitas savo vietine valiuta. Gautinos ir mokėtinos sumos iš kitų operatorių tarptautinio fiksuotojo ryšio srauto ir tarptinklinių paprastai atsiskaitoma per kliringo namus.

Palūkanų normų rizikos valdymas. Akcentuojamas grynųjų pinigų iš įprastinės veiklos bei paskolintų lėšų teisingas ir efektyvus naudojimas. Palūkanų normos rizika– tai galimas palūkanų normos pasikeitimo neigiama įtaka veiklos rezultatams ir pinigų srautams. Atskleidžiamos paskolų siekiant sumažinti riziką vidutinės palūkanų normos.

11 lentelė

„TeliaSonera“ paskolų trukmės atskleidimas

Procentai	2009m. gruodžio 31d.	2008m. gruodžio 31d.
Ilgąjo laikotarpio paskolos	2.99	4.91
Trumpąjo laikotarpio paskolos	3.91	5.30

Šaltinis: sukurta autoriaus remiantis <http://www.teliasonera.com/2009/en/AR/FinancialStatements/C27.html>

2009m. maždaug 61 procentų visų paskolų, buvo koreguojamos palūkanų normos. Grupės politika- palūkanų skolos portfelio trukmė turi būti nuo 6 mėnesių iki 4 metų. Pateikiama grupės portfelio palūkanų normos apsisikeitimo sandorių ir skirtingų valiutų palūkanų normų apsisikeitimo sandorių vertės ir numatomi įvykdymo terminai. Suinteresuotiems asmenims atskleidžiami ateities sandoriai, jų vertės, palūkanų normos rizikos įtaka bei gautinas pelnas.

12 lentelė

„TeliaSonera“ apsidraudimo sandorių atskleidimas

Numatomi terminai, SEK mln.	2010m. 01-06	2010m. 07-09	2010m. 10-12	2011m.	2012m.	2013m.	Kiti metai	Viso
Gautinos palūkanos								
Fiksuota palūkanų norma	–	1,626	–	1,649	5,492	432	15,747	28,42
Kintanti palūkanų norma	–	1,696	–	641	4,713	4,818	10,719	23,30
Viso gautina:	–	3,322	–	2,290	10,205	5,250	26,466	51,72
Mokėtinos palūkanos								
Fiksuota palūkanų norma	–	–2,336	–	–1,253	–	–723	–1,994	–7,09
Kintanti palūkanų norma	–	–657	–	–897	–9,859	–4,171	–23,358	–42,35
Viso mokėtina:	–	–2,993	–	–2,150	–9,859	–4,894	–25,352	–49,44
Grynasis rezultatas	–	329	–	140	346	356	1,114	2,27

Šaltinis: sukurta autoriaus remiantis <http://www.teliasonera.com/2009/en/AR/FinancialStatements/C27.html>

Jei paskolų portfelio struktūra skiriasi nuo norimos, įvairių formų išvestinės priemonės yra naudojamos siekiant suderinti struktūrą pagal trukmę ir/arba valiutą, įskaitant, pavyzdžiui, palūkanų normos apsisikeitimo sandorius ir tarptautinių valiutų bei palūkanų normų apsisikeitimo sandorius.

2009m. gruodžio 31d. „TeliaSonera“ turėjo paskolų, kurias įtakojo palūkanų normos rizika, 66,0 mlrd. SEK dydžio ir maždaug 2,4 metų trukmės, įskaitant ir išvestines finansines priemones. 12 mėnesių laikotarpyje paskolų, kurias veikia palūkanų normų pokyčiai, sudaro apie 40 mlrd. SEK. Tikslus poveikis ir palūkanų normų pasikeitimų grynas rezultatas gali kisti priklausomai nuo termino skolos laiko, taip pat iš naujo nustatant paskolų kintamųjų palūkanų terminus. Tačiau, darant prielaidą, kad šios paskolos būtų gražintos padidinant 1 proc. punktu palūkanų normą- tai palūkanų išlaidos padidėtų 295 mln. SEK. Tikrosios vertės paskolų portfelis pakistų apie 1,700 mln. SEK.

2.1.3. „France Telecom“ išvestinių finansinių priemonių atskleidimas

Ši bendrovė yra viena iš pasaulinių telekomunikacijos operatorių lyderių. „Orange“ prekinis ženklas- tai „France Telecom“ nuosavybė. Įmonė turi apie 193 mln. klientų- 32 pasaulio šalyse. Bendrovės įstatinis kapitalas sudaro- 10 595 mln. EUR , turtas – 92 044 mln. EUR. Tad yra tikrai daug suinteresuotųjų asmenų bendrovės veiklos rezultatais bei finansine būkle. Finansinės ataskaitos rengiamos pagal TFAS. Apžvelgiamas išvestinių finansinių instrumentų atskleidimas. Pirmiausia finansinėse ataskaitose pateikimos išvestinių finansinių instrumentų portfelio pozicijos.

13 lentelė

„France Telecom“ išvestinių finansinių priemonių portfelio atskleidimas

Mln. EUR	2009m. gruodžio 31d.		2008m. gruodžio 31d.		2007m. gruodžio 31d.	
	Balanse nurodyto	Iš išvestinių finansinių	Balanse nurodyto	Iš išvestinių finansinių	Balanse nurodyto	Iš išvestinių finansinių
Ilgalaikiai finansiniai įsipareigojimai, vertinami	(614)	(614)	(495)	(492)	(154)	(137)
Ilgalaikiai išvestinių finansinių sandorių	(693)	(693)	(650)	(650)	(955)	(955)
Einamųjų finansinių įsipareigojimų tikroji vertė	(1,155)	(51)	(913)	(861)	(730)	(667)
Dabartinių išvestinių finansinių sandorių	(1)	(1)	(2)	(2)	(353)	(353)
Įsipareigojimai, įtraukti į išvestinių finansinių		(1,359)		(2,005)		(2,112)
Ilgalaikis finansinis turtas apskaitomas tikrąja verte	199	199	106	106	54	54
Ilgalaikių išvestinių finansinių instrumentų	180	180	624	624	42	42
Ilgalaikis finansinis turtas tikrąja verte (išskyrus	92	85	721	110	534	44
Dabartinės gautinos išvestinių instrumentų	18	18	75	75	12	12
Viso turtas:		482		915		152
Grynasis rezultatas:		(877)		(1,090)		(1,960)

Šaltinis: sukurta autoriaus remiantis http://www.orange.com/en_EN/finance/invest-analysts/cons-results/att00014504/200912VAComptesconsolidrapporaudit.pdf

14 lentelė

„France Telecom“ investinių finansinių priemonių rinkos vertės atskleidimas

Mln. EUR	2009m. gruodžio 31d.	2008m. gruodžio 31d.	2007m. gruodžio 31d.
Grynųjų pinigų srautų apsidraudimo sandoriai	(90)	476	(368)
Tikrosios vertės apsidraudimo sandoriai	(381)	(402)	(886)
Grynųjų investicijų apsidraudimo sandoriai	(25)	(27)	-
Apsidraudimo dariniai	(496)	47	(1,254)
Kainos garantija	-	(810)	(516)
Pardavimui laikomos išvestinės finansinės priemonės	(381)	(327)	(190)
Grynasis rezultatas	(877)	(1,090)	(1,960)
Įtakoja užsienio valiuta	(946)	(980)	(1,774)
Įtakoja palūkanų norma	67	700	322

Šaltinis: sukurta autoriaus remiantis http://www.orange.com/en_EN/finance/invest-analysts/cons-results/att00014504/200912VAComptesconsolidrapportaudit.pdf

Siekiant apdrausti piniginius srautus, yra sukurta rizikos valdymo politika

15 lentelė

„France Telecom“ išankstinių valiutų sandorių atskleidimas

Subjektas	Funkcinė valiuta	Apdrausta nominali suma (mln, vnt.)	Valiuta	Įvykdymo terminas	Apsidraudimo priemonė	Valdoma rizika
France Telecom A.S.	EUR	250	CAD	2011.06.23	Valiutų apsisikeitimo sandoriai	Valiutos ir palūkanų normos
TP Grupė	PLN	130	EUR	2011.07.05	Valiutų apsisikeitimo sandoriai	Valiutos
TP Grupė	PLN	130	PLN	2012.06.15	Valiutų ir palūkanų normų apsisikeitimo sandoriai	Palūkanų normos
TP Grupė	PLN	303	EUR	2014.05.22	Valiutų ir palūkanų normų apsisikeitimo sandoriai	Valiutos ir palūkanų normos
France Telecom A.S.	EUR	250	USD	2014.07.08	Valiutų apsisikeitimo sandoriai	Valiutos ir palūkanų normos
France Telecom A.S.	EUR	200	CAD	2016.06.23	Valiutų apsisikeitimo sandoriai	Valiutos ir palūkanų normos
France Telecom A.S.	EUR	350	EUR	2018.07.25	Palūkanų normų apsisikeitimo sandoriai	Palūkanų normos(HICP infliacijos indeksas)
France Telecom A.S.	EUR	250	USD	2019.07.08	Valiutų apsisikeitimo sandoriai	Valiutos ir palūkanų normos
FTImmoH	EUR	95	EUR	2020.06.29	Palūkanų normų apsisikeitimo sandoriai	Palūkanų normos
France Telecom A.S.	EUR	500	GBP	2028.11.20	Valiutų apsisikeitimo sandoriai	Valiutos ir palūkanų normos
France Telecom A.S.	EUR	1,390	USD	2031.03.01	Valiutų apsisikeitimo ir išankstiniai sandoriai	Valiutos ir palūkanų normos

Šaltinis: sukurta autoriaus remiantis http://www.orange.com/en_EN/finance/invest-analysts/cons-results/att00014504/200912VAComptesconsolidrapportaudit.pdf

Kiekvienas sandoris, kuris naudojamas kaip apsidraudimo priemonė, turi įtakos bendrovės veiklos rezultatams, nes kiekvienais metais kinta palūkanų mokėjimo dienos bei nerealizuotas konversijos pelnas ar nuostolis, įvertinant nominalia kaina.

Norint apdrausti piniginius srautus, kurie yra reikalingi sandoriams užsienio šalyse, pradėjo vykdyti apsidraudimo politiką. Finansinėje ataskaitoje pateikiama Dukterinių įmonių (kitose šalyse, pvz. Šveicarijoje, Rumunijoje ir t.t.) sudarytų apsidraudimo sandorių suvestinė. Pagrindinis naudojamas instrumentas- išankstiniai valiutų sandoriai, kurių terminai nurodomi iki 2014m. Vyraujančios valiutos- EUR ir USD.

Bendrovė teigė, jog 2010m. sudaryti apsidraudimo sandoriai tikrai įtakos veiklos rezultatus, kaip palyginimui pateikiami 2007m.-2009m. duomenys. Finansinių ataskaitų vartotojams suteikiama galimybė palyginti trejų metų istorinius duomenis, įvertinti pokytį, bei analizuoti bendrovės vykdomos rizikų valdymo metodikos efektyvumą.

16 lentelė

„France Telecom“ finansinių priemonių veiklos rezultatų atskleidimas

Mln. EUR	2009 m.	2008 m.	2007 m.
Kitų laikotarpių pripažįstamas pelnas (nuostolis)	(165)	381	301
Susidaręs rezultatas dėl grynųjų įplaukų perklasifikavimo	(15)	24	22
Pradinės balansinės vertės koregavimo rezultatas	7	-	(4)
Pakartotinas priskyrimas veiklos pajamomis	1	(2)	-
Pakartotinas priskyrimas finansinės veiklos pajamomis	14	(22)	(22)
Neveiksmingi sandoriai (finansinės išlaidos)	(3)	(3)	0

Šaltinis: sukurta autoriaus remiantis http://www.orange.com/en_EN/finance/invest-analysts/cons-results/att00014504/200912VAComptesconsolidrapporaudit.pdf

Aiškinamajame rašte atskleidžiama, jog įvertinus obligacijų vertes, kurios buvo įsigytos kaip apsidraudimo priemonės nuo užsienio valiutos rizikos, gautas nerealizuotas pelnas- 199 mln. EUR, kurie ir priskirti 2009m. kompanijos pajamoms. Atskleidžiama ir tikrosios vertės apsidraudimo sandorių įtaka veiklos rezultatams. Pateikiami trijų metų duomenys, leidžiantys suinteresuotiesiems asmenims objektyviai įvertinti bendrovėje vykdomą apsidraudimo politiką (žr. 17 lentelę).

17 lentelė

„France Telecom“ apsidraudimo sandorių įtakos atskleidimas

Mln. EUR	2009 m.	2008 m.	2007 m.
Pripažįstamas pelnas (nuostolis) iš išvestinių instrumentų	23	172	(171)
Sukauptų palūkanų pokytis	69	(7)	13
Pripažįstamas pelnas (nuostolis) iš išvestinių instrumentų (išskyrus palūkanas)	(46)	179	(184)
Pelnas (nuostolis) pagal apsidraudimo priemonių straipsnius	59	(170)	198
Neveiksmingi sandoriai (finansinės išlaidos)	13	9	14

Šaltinis: sukurta autoriaus remiantis http://www.orange.com/en_EN/finance/invest-analysts/cons-results/att00014504/200912VAComptesconsolidrapporaudit.pdf

2009 m. lapkričio 5d. apsidraudimo priemoni, kurių tikroji vertė- 250 mln. GBP ir kurių įvykdymo terminas 2037 m. kovo mėn. 29d. buvo nutrauktas. Iki nutraukimo datos jau buvo sukaupta 18 mln. EUR ir pastaroji suma pateikta pelno (nuostolių) ataskaitoje.

Visuose standartuose minima, jog privalu atskleisti jau turimų apsidraudimo priemonių sąrašą (žr. 18 lentelę).

18 lentelė

„France Telecom“ turimų apsidraudimo priemonių atskleidimas

Mln. EUR	2009 m. gruodžio 31d.	2008 m. gruodžio 31d.	2007 m. gruodžio 31d.
Efektyviosios pinigų srautų apdraudimo vertės	(76)	500	220
Rezervas, kuris bus panaudotas nutarukus apsidraudimo priemones	516	123	(12)
Efektyviosios grynųjų investicijų apdraudimo vertės	(27)	(26)	-
France Telepom S. A. įmokos	413	597	208
Kitų subjektų įmokos	(0)	43	(1)
VISO:	413	640	207
Dalis priskirta patronuojančiai kompanijai	412	645	211
Dalis priskirta nekontroliuojantiems akcijų	1	(5)	(4)

Šaltinis: sukurta autoriaus remiantis http://www.orange.com/en_EN/finance/invest-analysts/cons-results/att00014504/200912VAComptesconsolidrapporaudit.pdf

2.1.4. „AT & T“ išvestinių finansinių priemonių atskleidimas

„AT & T“ bendrovė yra JAV kapitalo, kuris yra vienas iš lyderiaujančių telekomunikacijos operatorių pasaulyje. Kompanijos įstatinis kapitalas- 91 707 mln. USD, išleistų akcijų skaičius- 6.495.231.088. 2009m. paskutinei ataskaitinei finansinių metų dienai, bendrovės turtas sudarė- 268 752 mln. USD. Finansinės ataskaitos rengiamos pagal GAAP.

Išvestiniai finansiniai instrumentai naudojami palūkanų normos ir užsienio valiutos keitimo rizikoms valdyti. Naudojami palūkanų normų apsikeitimo sandoriai, išankstiniai valiutų sandoriai bei palūkanų normų ir užsienio valiutų apsikeitimo sandoriai. Finansiniai instrumentai nėra naudojami spekuliaciniais tikslais. Tikrosios vertės yra pateikiamos balanse, o susiję pinigų srautai su išvestinėmis finansinėmis priemonėmis- pinigų srautų ataskaitoje. Tačiau dalis išankstinių valiutos sandorių nėra nurodomi sutinkamoje apsidraudimo apskaitoje.

Sukaupiamas ir realizuotas pelnas ar nuostolis yra fiksuojamas pelno nuostolių ataskaitoje. Nerealizuotas pelnas susidaręs dėl palūkanų normų apsikeitimo sandorių fiksuojamas kaip turtas, nuostolis- pateikiamas tikrosios rinkos kaina, įsipareigojimų straipsnyje.

Kompanija pasirinko valiutų apsikeitimo sandorius siekiant sumažinti riziką turimų paskolų išreikštų EUR ir GBP. Tad fiksuota valiuta- USD yra keičiama į EUR ir GBP. Visi valiutų sandoriai yra pervertinami tikrąją rinkos verte kas ketvirtį. Pateikiami nepadengtų finansinių išvestinių instrumentų formuojamų įsipareigojimų duomenys:

19 lentelė

„AT & T” naudojamų finansinių instrumentų atskleidimas

USD, mln.	2009 m. gruodžio 31d.
Palūkanų normų apskaitimo sandoriai	9,000
Valiutų apskaitimo sandoriai	7,502
Palūkanų normų fiksuoti sandoriai	3,600
Sandoriai užsienio valiuta	293
VISO:	20,395

Šaltinis: Sukurta autoriaus remiantis http://www.att.com/Common/about_us/annual_report/pdfs/ATT2009_Full.pdf

Tikrosios išvestinių finansinių instrumentų vertės pateikiamos konsoliduotame balanse kaip apsidraudimo priemonės, kurios įtakoja įmonės turtą, įsipareigojimus, o pvz. palūkanų apskaitimo sandoriai- gautinų sumų vertės.

20 lentelė

„AT& T“ gautinų sumų atskleidimas

Gautinos sumos iš išvestinių finansinių instrumentų, USD, mln.	2009 m. gruodžio 31d.
Palūkanų normų apskaitimo sandoriai	399
Valiutų apskaitimo sandoriai	635
Palūkanų normų fiksuoti sandoriai	150
Sandoriai užsienio valiuta	2
VISO:	1,186

Šaltinis: Sukurta autoriaus remiantis http://www.att.com/Common/about_us/annual_report/pdfs/ATT2009_Full.pdf

21 lentelė

„AT& T“ mokėtinų sumų atskleidimas

Mokėtinos sumos dėl išvestinių finansinių instrumentų, USD, mln.	2009 m. gruodžio 31d.
Valiutų apskaitimo sandoriai	(390)
Palūkanų normų fiksuoti sandoriai	(6)
Sandoriai užsienio valiuta	(7)
VISO:	(403)

Šaltinis: Sukurta autoriaus remiantis http://www.att.com/Common/about_us/annual_report/pdfs/ATT2009_Full.pdf

2009m. gruodžio 31d. pelnas iš neįvykdytų išvestinių finansinių instrumentų sandorių buvo 142 mln. USD, o 2008m. gruodžio 31d. datai patirtas 483 mln. USD nuostolis.

22 lentelė

„AT& T“ apsidraudimo sandorių tikrųjų verčių atskleidimas

Apsidraudimo sandorių tikrosios vertės	2009 m. gruodžio 31d.
Palūkanų normų apskaitimo sandoriai (palūkanų sąnaudos)	
Pelnas (nuostolis) dėl palūkanų normų apskaitimo sandorių	(216)
Pelnas (nuostolis) dėl ilgalaikės skolos	16

Šaltinis: Sukurta autoriaus remiantis http://www.att.com/Common/about_us/annual_report/pdfs/ATT2009_Full.pdf

„AT& T“ pinigų srautų apdraudimo atskleidimas

Pinigų srautų apdraudimo priemonės, mln. USD	2009 m. gruodžio 31d.
Valiutų apskaitimo sandoriai:	
Pripažįstamas sukauptas OCI pelnas (nuostolis)	738
Kitos pajamos (sąnaudos) perklasifikuotos iš OCI pajamų	-
Palūkanų normų pelnas (nuostolis) pripažįstamas iš sukauptų OCI	203
Palūkanų pajamos (sąnaudos) perklasifikuotos iš sukauptų OCI pajamų	(23)
Užsienio valiutos sutarčių pelnas (nuostolis) iš perklasifikuoto OCI	(2)
Užsienio valiutų sudarytų sandorių pajamos (sąnaudos) perklasifikuotos iš sukauptų OCI pajamų	-
Priemonės naudojamos neapsidraudimo tikslais	
Užsienio valiutos keitimo sandoriai	(1)

Šaltinis: Sukurta autoriaus remiantis http://www.att.com/Common/about_us/annual_report/pdfs/ATT2009_Full.pdf

„AT & T“ pateikia visą privalomą informaciją pagal GAAP reglamentavimą, bet pasigendama papildomo informacijos srauto apie naudojamas bei turimas išvestines finansines priemones. Aiškinamajame rašte visa informacija apie išvestinius instrumentus pateikiama labai suprantamai ir vaizdžiai finansinių ataskaitų vartotojams, tačiau per daug susisteminta ir užslėpta.

2.1.5. Užsienio autorių finansinių priemonių atskleidimo tyrimai

S. Khanna (2010) teigia, jog išvestiniai finansiniai instrumentai įmonėms, tokioms kaip Metallgesellschaft, Proctor and Gamble, Gibson Greetings, Air Products and Chemicals, Orange County, Barings sukelia didžiulius nuostolius. Išvestiniai instrumentai įvardijami žiniasklaidoje būdvardžiais, teigiama, jog nepaprastai sudėtingi, sunkiai suprantami. Pateikiama sąvoka, jog išvestiniai finansiniai instrumentai- finansinės sutartys, kurių vertė priklauso ir įgauna naudą nuo „užslėpto“ turto, rinkos palūkanų ar nuo indekso, rinkoje viešai nepateikiama. Tad anot autorės, problema kyla ne tik dėl išvestinių finansinių instrumentų atskleidimo, tačiau ir buhalterinės apskaitos vedimo. Siūloma įmonėms, kurios prekiauja išvestiniais finansiniais instrumentais, pateikti vidutinę ir periodo pabaigos vertes ar vertes, už kurias pastarieji finansiniai instrumentai buvo parduoti. Ši informacija turi būti pateikta pagal klases, detalizuojant pagal verslo veiklas, rizikas ar pagal kitas valdymo kategorijas.

S. Khanna (2010) taip pat atskleidžia: jeigu išvestiniais finansiniais instrumentais neprekiuojama, tokia atveju įmonė turi pateikti objektyvius tikslus, siekiant atskleisti strategijas, kurių pagalba valdoma rizika. Svarbu atskleisti instrumentų klasifikavimą. Dalis instrumentų atskleidžiami balanso turto ir įsipareigojimų straipsniuose, o likusius taip pat būtina atskleisti. Bei privalu nurodyti ateityje patiriamus pelnus ir nuostolius, kurie kyla dėl apsidraudimo, naudojant finansinius instrumentus. Analitikai turi aiškiai atskirti įsipareigojimus ir turta, atrasti visą informaciją pateiktą vienoje vietoje, tačiau nereikia atskleisti įmonės grynojo bendrojo pelno ar nuostolių iš išvestinių finansinių instrumentų. Nereikalaujama, jog kompanijos pateiktų visą riziką, susijusią su išvestiniais finansiniais instrumentais. Reglamentavimas nereikalauja pateikti visą

kiekybinę informaciją apie išvestinių finansinių instrumentų palūkanų normas, užsienio valiutos kursas, prekių kainas ar kitą informaciją susijusią su rinkos rizika. Autorės siūlymas- pateikti skaičiavimus kaip pajamos ar išvestinių instrumentų vertės pakistų, jei palūkanų norma padidėtų ar sumažėtų vienu procentiniu punktu. Apskaičiuoti galimus nuostolius ir jų tikimybę dėl nepalankių rinkos pokyčių arba rizikos vertes (VAR'as). Bendrovės protestuoja dėl minėtųjų pasiūlymų, nes kuriant programinę įrangą ši informacija būtų nereikalinga bei ganėtinai brangu ją plėtoti.

FASB reikalavo, jog visos išvestinės priemonės būtų pateikiamos rinkos kaina, tokiu būdu fiksuojamos pajamos. Šį pasiūlymą labai sukritikavo S & P Corporation. Kredito reitingų agentūra, teigta, jog FASB planas sukeltų didesnę nestabilumą akcijų rinkose koreguojant įmonės balanse straipsnių pateikimą ir gali iškraipyti pranešimus apie įmonės ekonominį gyvybingumą per Sharp nuosavo kapitalo pokyčių ataskaitą. FASB reikalauja, jog nerealizuotas pelnas arba nuostolis naudojamas apsidraudimui turi būti atimamas arba iš nuosavo kapitalo arba iš pajamų. Manoma, kad įmonėms būtų neabejotinai parankiau koreguoti nuosavą kapitalą, nes manoma, kad jo mažėjimas mažiau kenkia akcininkams.

Siūlomas klasifikavimas išvestinių finansinių instrumentų, kurie pateikiami balanse- tai tinkami prekybai, laikomi apsaugai- siekiant sumažinti riziką ir prekybai skirti vertybiniai popieriai.

Pasak David M. Katz (2009) vadovaujantis Fitch reitingų ataskaitomis, teigiama, jog peržiūrėjus 100 JAV kompanijų, nustatyta, jog 80 proc. pastarųjų atskleidžia balanse išvestinių finansinių instrumentų turto ir įsipareigojimų straipsniuose, vertes. Apžvelgus penkis bankus: JP Morgan Chase, Bank of America, Goldman Sachs, Citigroup, and Morgan Stanley, nustatyta, jog didieji bankai atskleidžia 96proc. informacijos apie išvestinius finansinius instrumentus. Apie 52 proc. tirtų kompanijų, išvis nebuvo atskleidusios kredito rizikos, susijusios su ateities finansiniais sandoriais. Fitch analitikai atrado tik 22 kompanijas, kurios tinkamai atskleidė išvestinius instrumentus ir iš jų tik šešios kompanijos- nefinansinių paslaugų kompanijos- tai IBM, General Motors, Verizon, Comcast, Textron ir PG & E.

Maži patiriami kaštai bei galimybė lanksčiai naudoti išvestinius finansinius instrumentus sąlygoja finansinių instrumentų populiarėjimą pastarąjį dešimtmetį. Kompanijos- Coca Cola, ExxonMobil ir General Electric, kurios skolina ir skolinasi kredito rinkose, susiduria su palūkanų normos rizika. Taigi susiduriama su didele rizika, jog tikraja verte atspindėti finansiniai instrumentai ar pinigų srautai, kurių vertes koreguoja palūkanų normos kilimas ar kritimas- kis turto ar įsipareigojimų dalis. Šios bendrovės taip pat atlieka daug tarptautinių operacijų, tad susiduria ir su valiutos kurso pasikeitimo rizika, kuri gali turėti neigiamą poveikį jų pelningumui. Taigi visi išvestiniai instrumentai naudojami apsidraudimui. (D. E. Kieso, 2006)

2.2. Bendrovių finansinių priemonių atskleidimo lygio palyginimas

Analizuotų bendrovių finansinėse ataskaitose finansinių priemonių atskleidimas yra vykdomas remiantis apskaitos standartais ir siūlomomis rekomendacijomis, tačiau galima teigti, jog atskleidimo lygis išties skiriasi. Išskyrus konkrečius atskleidimo objektus, palyginama Lietuvos, Švedijos, Prancūzijos ir Juntinių Amerikos Valstijų akcinių bendrovių finansinėse ataskaitose pateikta informacija. Taigi pirmiausia skaitine išraiška palyginamos analizuotų bendrovių finansinių priemonių atskleidimas. Suformuojamas vertinimas: jei finansinėse ataskaitose įvardintas aspektas yra atskleistas- tai suteikiamas 1 balas, jei ne- įvertinimas 0.

24 lentelė

Bendrovių finansinių priemonių atskleidimo įvertinimas

Nr.	Atskleidimo objektas	„TEO LT“ bendrovė	„TeliaSonera“ bendrovė	„France Telecom“ bendrovė	„AT& T“ bendrovė
1.	Standartai, kuriais vadovaujamosi	1	1	1	1
2.	Finansinių priemonių klasifikavimas į įsipareigojimus ir nuosavą turtą.	1	1	1	1
3.	Veiksniai įtakojantys būsimus pinigų srautus	1	1	1	1
4.	Vykdoma politika	1	1	0	1
5.	Rizikos, kurios valdomos	1	1	1	1
6.	Naudojamos apsidraudimo priemonės	0	1	0	1
7.	Tikrųjų verčių pateikimas	1	1	1	1
8.	Atskirai pateikti finansinių priemonių komponentai	0	1	1	1
9.	Pinigų srautų apsidraudimo sandoriai	0	1	1	1
10.	Grynųjų investicijų į užsienio įmonę apsidraudimo sandoriai	0	1	1	0
11.	Sandoriai, kurių nebesitikima įvyksiant, aprašymas	0	1	1	0
12.	Susidaręs pelnas (nuostolis) dėl finansinių priemonių naudojimo	0	1	1	0
	Viso:	6	12	10	9

Šaltinis: sukurta autoriaus

AB „TEO LT“, „TeliaSonera“ ir „France Telecom“ vadovaujasi apskaitos ir informacijos pateikimo taisyklėmis bei principais, kuriuos reglamentuoja TAS. „AT & T“ bendrovė vadovaujasi GAAP parengtais apskaitos standartais, tačiau rezultatai gauti labai skirtingi.

R. Legenzovos (2007m.) disertacijoje teigiama, jog Lietuvos akcinės bendrovės turi formuoti mažą savanoriškos finansinės informacijos srautą, nes jų nuosavybės koncentracija yra tokia didelė, tad pastarąjį teiginį galima tvirtinti dėl minimalaus finansinių priemonių atskleidimo AB „TEO LT“ finansinėse ataskaitose. Mažiausias įvertinimas dėl finansinių priemonių atskleidimo finansinėse ataskaitose- tai AB „TEO LT“ pateiktose 2009m. finansinėse ataskaitose. Argumentuojama, jog bendrovė nenaudoja išvestinių finansinių instrumentų, tačiau jei yra sukurta ir trumpai atskleidžiama rizikų valdymo politika, bei kompanijos veiklos mastai išties dideli, atitinkamai turėtų būti ir naudojami išvestiniai finansiniai instrumentai.

Tarptautiniai finansinės atskaitomybės standartai pagal reglamentuojančių sričių skaičių ir reglamentų išsamumą, detalumą yra didžiąsą korporatyvinių skaidrumą skatinantys apskaitos standartai. TFAS taikymas įmonių finansinei atskaitomybei sudaryti, turi įtakos ir savanoriškam bendrovių finansinės informacijos srautui. „TeliaSonera“ ir „France Telecom“, taikiusios TFAS, suformavo didesnę informacijos srautą apie finansinių priemonių mastą įmonės veikloje.

„TeliaSonera“ labai atsakingai valdo rizikas, nes reikalaujama, jog kiekvienos įsigijamos išvestinės priemonės įvertinimas būtų patvirtintas Tarptautinės sandorių apsikeitimo ir išvestinių priemonių asociacijos. Pirmasis įvertinimas nurodomas Standard & Poor's, sekantis- Moody's. Nurodoma netgi reitingų detalizacija pagal vertes. Nurodyta, jog vadovaujama Bazelio bankų priežiūros rekomendacijomis. Atskleidžiama, jog įmonė piniginių lėšų perteklių panaudoja efektyviai- padėdama trumpalaikius indėlius ar išgydama vertybinius popierius. Suformuoti limitai tiek investavimo sumoms, tiek ir nurodomi investavimo laikotarpių terminai.

Pateikiami finansiniai įsipareigojimai, nurodant funkcinę valiutą, charakteristikas bei įvykdymo terminus. Ateityje bus mokėtinos palūkanos, tačiau atskleidžiamos planuojamos palūkanų sąnaudos, kurių kintama palūkanų norma buvo apskaičiuotos taikant išankstinių sandorių palūkanų normas. Pateikiama iki 2014m. bei vėliau einančių kitų metų mokėtinų palūkanų sumos. Tai atskleidžia suinteresuotiems asmenims, bendrovės būsimus dalinius įsipareigojimus. Pateikiama ir išankstinių valiutų sandorių informacija. Nurodomos funkcionuojančios valiutos, įvykdymo terminai, bei apskaičiuojamas grynasis rezultatas, vadovaujantis atskaitinio laikotarpio paskutinę dieną vyraujančiais valiutų kursais. 2009m. gruodžio 31d finansinių priemonių vertės ir jų įtaka veiklos rezultatams yra palyginama su ankstesniais atskaitiniais finansiniais metais.

„France Telecom“ atskleidžia esamus įsipareigojimus dėl sudarytų išvestinių finansinių instrumentų sandorių. Vertės nurodomos tiek sandorių, tiek ir tikrosios vertės. Šios bendrovės finansinėse ataskaitose pateikiami duomenys skiriasi nuo kitų analizuojamų, jog pateikiami duomenys palyginami su dveju ankstesnių laikotarpių rezultatais. Taip pat nurodomos išvestinių finansinių instrumentų klasifikacija ir rinkos vertės. Atskleidžiamos priemonės, kurių pagalba yra apdraudžiama piniginių srautų rizika. Nurodomos funkcinės ir sandorio valiutos, numatomi įvykdymo terminai. Atskleidžiami 2007m.- 2009m. Apsidraudimo sandorių grynasis rezultatas. Bei informuojama apie finansinių metų pabaigai sukauptos apsidraudimo sandorių sumos. Pasigendama bendrovės susikurtos rizikų valdymo politikos aprašymo bei kuriam skyriui ar padaliniui pavesta minėtąją riziką valdyti.

„AT & T“ bendrovė yra JAV kapitalo, kuris yra vienas iš lyderiaujančių telekomunikacijos operatorių pasaulyje. Jos veiklos mastai išties dideli, tačiau tikrai nedaug atskleidžiama informacijos apie naudojamus finansinius instrumentus, kai tuo tarpu dauguma finansinių instrumentų yra sukurti ir pradėti plačiai naudoti būtent JAV. Taigi pateikiama kokie finansiniai

instrumentai naudojami veikloje. Tačiau įdomumo tai, jog dalis sandorių, kurie dar neįvykę, nėra fiksuojami apskaitoje bei neatskleidžiami. Tad atskleidžiama ataskaitinių finansinių metų paskutinei dienai susidariusi įsipareigojimų suma, detalizuojant pagal finansinių instrumentų rūšis. Pasigendama ankstesnių metų duomenų. Nurodomos gautinos ir mokėtinos vertės taip pat pagal finansinių priemonių charakteristiką. Atskirai teikiamos tikrosios vertės, tačiau kaip jos nustatomos nėra detalizuojama.

Sunku įvertinti įmonės finansinių priemonių atskleidimo lygį, nesusipažinus su vidine apskaita ir visais pirminiais dokumentais. Dinamiškas tarptautinių finansų rinkų pobūdis lėmė tai, jog imta plačiai naudoti įvairiausias finansines priemones. Liberaliausia ir moderniausia kapitalo rinka- tai JAV. Dauguma finansinių priemonių yra sukuriama pastarajame regione, naudojimo mastai ženkliai didėja, tad ir atskleidimo lygis didėja, bei yra labiau reglamentuojamas. Tai įrodo naujų standartų priėmimas, kurie pritaikomi vis naujoms situacijoms nagrinėti ir siekiama užtikrinti kuo tinkamesnį ir tikslesnį informacijos atskleidimą apie bendrovės esamus ir būsimus įsipareigojimus bei finansinę būklę.

Visos kompanijos susikuria savo formas ir metodus kaip atskleisti sudarytus finansinių priemonių sandorius, nes būtent anksčiau minėti apskaitos standartai suteikia galimybę varijuoti, interpretuoti savitai duomenų pateikimą. Kaip žinoma laisvanoriškas interpretavimas didina netikslumus ir klaidingos informacijos pateikimo srautus. Taigi siūloma parengti konkrečius punktus, metodus, kurie turi būti aptarti teikiamose viešai finansinėse ataskaitose, bei pateikiamos pavyzdinės lentelės, kurių užpildymas, manoma, labai tiksliai atskleis suinteresuotiems asmenims apie kylančias rizikas ir neapibrėžtumus dėl apsidraudimo priemonių naudojimo, bei tuo pačiu per daug nesuteikiant konkurentams informacijos apie vykdomą efektyvią rizikos valdymo strategiją ir išsaugojant komercines paslaptis.

3. FINANSINIŲ PRIEMONIŲ PATEIKIMO PRINCIPAI ATSPINDINTYS TIKRAJĄ BENDROVĖS FINANSINĘ PADĖTĮ

Atskleidus Europos Sąjungos valstybių narių ir JAV akcinių bendrovių finansinių instrumentų atskleidimo ir pateikimo metodus, jie palyginti tarpusavyje. Bendrovės vadovaujasi VAS, TFAS ar GAAP standartų pateikiamomis taisyklėmis bei principais, pasirenka kiekviena sau priimtina, atitinkančią veiklos specifiką, pateikimo formą. Siekiama atskleisti tik pagal standartus reglamentuojamą informaciją, o savanoriškos informacijos srauto atskleidimo pasigendama. Būtina nustatyti finansinės atskaitomybės pusiausvyrą, nes daugybė detalių gali trukdyti finansinės atskaitomybės vartotojams, o viską pernelyg apibendrinant- galima nustelbti svarbią informaciją.

Remiantis įvairiais apskaitos standartais: visos bendrovės iš išvestinės finansinės priemonės atsirandanti finansinį turtą ir finansinį įsipareigojimą įmonė turi registruoti apskaitoje, kai pagal sutartį įgyja teisę gauti turtą arba prievolę vykdyti įsipareigojimą. Atsirandantis finansinis turtas ir finansinis įsipareigojimas pirmą kartą apskaitoje registruojamas įsigijimo savikaina. Registruojant apskaitoje ir kiekvieno balanso datą iš išvestinės finansinės priemonės atsirandantis finansinis turtas ir finansinis įsipareigojimas turi būti vertinami ir pateikiami finansinėse ataskaitose tikrąja verte, išskyrus tuos atvejus, kai jų tikroji vertė negali būti patikimai nustatyta. Nustatant tikrąją vertę, galimos sandorio vykdymo išlaidos neatimamos.

Tikrosios vertės pasikeitimas, nustatytas vertinant iš išvestinės finansinės priemonės, išskyrus apsidraudimo priemones, atsirandanti finansinį turtą ir finansinį įsipareigojimą, parodomas pelno (nuostolių) ataskaitoje tą laikotarpį, kai jis atsiranda. Įsigijimo savikaina finansinėse ataskaitose gali būti parodomas tos išvestinės finansinės priemonės, kurios aktyvioje rinkoje neturi skelbiamos rinkos kainos, todėl tikroji vertė negali būti patikimai nustatyta, yra susijusios su skelbiamos rinkos kainos neturinčiais nuosavybės vertybiniais popieriais, kurių tikroji vertė negali būti patikimai nustatyta ar turi būti įvykdytos pateikiant skelbiamos rinkos kainos neturinčius nuosavybės vertybinius popierius, kurių tikroji vertė negali būti patikimai nustatyta.

Jei atsiranda galimybė išvestinę finansinę priemonę, kuri neturėjo tikrosios vertės ir buvo užregistruota įsigijimo savikaina, įvertinti tikrąja verte, tai ji turi būti įvertinta tikrąja verte, o jos įsigijimo savikainos ir tikrosios vertės skirtumas turi būti parodomas ataskaitinio laikotarpio, kada buvo nustatyta tikroji vertė, pelno (nuostolių) ataskaitoje.

Išvestinių finansinių priemonių tikroji vertė nustatoma įmonės pasirinktu periodiškumu, bet ne rečiau, kaip kiekvieno balanso datą ir tikroji vertė gali būti nustatoma dviem būdais: pagal aktyvioje rinkoje skelbiamą rinkos kainą arba naudojant tikrosios vertės nustatymo metodus, pagal kuriuos ši vertė apskaičiuojama remiantis aktyvios rinkos kainomis.

Jei išvestinės finansinės priemonės tikroji vertė nustatoma pagal aktyvioje rinkoje skelbiamą rinkos kainą, tai šiam tikslui turi būti naudojama ataskaitinio laikotarpio pabaigoje aktyvioje rinkoje esanti uždarymo kaina. Tačiau jei rinkos kaina nėra žinoma, tikrajai vertei nustatyti gali būti naudojama paskutinio įmonės sudaryto sandorio kaina, jeigu nuo sandorio sudarymo dienos iki balanso datos ekonominės aplinkybės nėra reikšmingai pasikeitusios.

Finansinių instrumentų savikainos kalkuliavimas ir pateikimas tikrąją vertę kelia daug diskusijų, o pasirinktas rezultatas įtakoja pelno (nuostolių) rezultatus bei finansinio instrumento balansinę vertę. Sukurtas tinkamiausias metodas atskleisti finansinių instrumentų atskleidimą ir pateikimą, leis pateikti tikslią įmonės finansinę būklę suinteresuotiems bendrovės investuotojams, kreditoriams, debitoriams, finansinėms institucijoms ir generuoti tinkamus sprendimus.

3.1. Efektyvūs finansinių priemonių pateikimo principai

Atsižvelgus į finansinių išvestinių priemonių atskleidimo ir pateikimo reglamentavimą, tiek užsienio ir lietuvių autorių nuomonę, bei antrojoje dalyje atliktu praktiniu tyrimu, formuojami objektyvūs, visapusiški principai, metodika, kuri tinkamiausiai informuotų suinteresuotus asmenis apie ūkio subjekto įsipareigojimus, turimą nuosavą turtą bei kylančias rizikas ir pastarosios mastus. Atsiribojama nuo tiesioginio VAS, TFAS ar GAAP reglamentavimo ir modifikavus siūlymus, principinius aspektus, sukuriama informatyvesnė, tiksli finansinių priemonių atskleidimo metodika.

Atskleidžiami kurie aspektai apie finansinius instrumentus turi būti atskleisti suinteresuotiems asmenims, finansinėse ataskaitose. Aktualiausias aspektas- tai finansinio instrumento vertės nustatymas, kuris tiesiogiai įtakoja bendrovės veiklos rezultatus.

3.1.1. Finansinių instrumentų vertės nustatymas

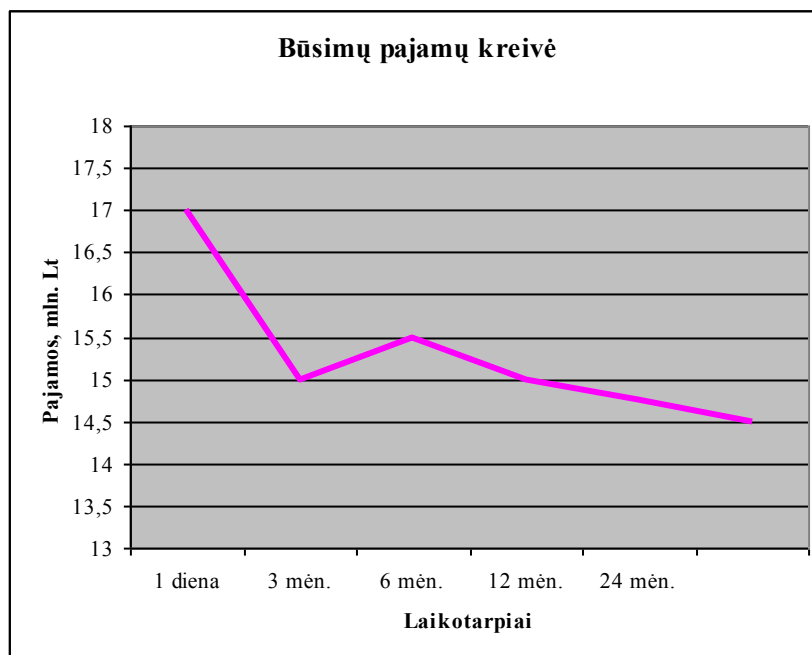
Svarbiausia nustatyti ir pateikti kuo tikresnes finansinių priemonių vertes, kurių numatomas įvykdymas ateityje ir skirtumas gali būti įtakotas koreguojant vertes ir nustatant tikrąją kainą. Rezultatas taip pat susidaro dėl įvykusių pokyčių ir neapibrėžtumų nuo sandorio pasirašymo dienos iki įvykdymo datos. Daugybė kintamųjų ir veiksnių, neprikusančių nuo ūkio subjekto veiklos koreguoja sandorių sumas.

Finansiniai instrumentai turi būti atskleisti:

- ✓ Įsigijimo vertė. Turto ar įsipareigojimo vertė pateikiama pinigine išraiška, vertė, kuria buvo įsigyta.
- ✓ Tikrąją vertę. Ši vertė, dar atskleidžiama kaip grynoji finansinės priemonės realizavimo vertė. Tinkamiausia yra pateikti biržoje vyraujančią turto naujausią likvidžią kainą. Pvz. kotiruojamos vertybinių popierių- akcijų ar obligacijų rinkos kainos.

Tikslingiausia pateikti tik finansinių priemonių teisingą- tikrąją vertę, nes kadangi turtas yra likvidus, tad rinkos kaina geriausiai atspindi turimus įsipareigojimus ar turtą bei sudaryto sandorio rezultata- pelną arba nuostolį. Jeigu finansinis turtas pateikiamas skirtinguose turto ir įsipareigojimų straipsniuose, reiktų taip pat atskleisti grynąją vertę.

Jei finansinių instrumentų pinigų srautai susidarys ateityje ir tai truks ilgą laikotarpį- privalu pateikti diskontuojant būsimus pinigų srautus vadovaujantis vyraujančia palūkanų norma. Finansines ataskaitas pateikiant ketvirčiui pasibaigus, taikoma ketvirčio paskutiniąją dieną vyraujanti palūkanų norma, rengiant finansinę atskaitomybę- taikoma ataskaitinių finansinių metų paskutinę dieną rinkoje vyraujanti palūkanų norma, tikslingiausia pritaikyti vyriausybės vertybinių popierių pajamingumo palūkanų normą. Taip pat galimybė diskontuoti pinigų srautus naudojant pajamingumo kreives. Pajamingumo kreivė apskaičiuojama naudojant dabartines rinkos palūkanas, nuo vienos nakties palūkanų normos iki ilgalaikio laikotarpio palūkanų normų (palūkanų normų apskaitinimo sandorių vertei apskaičiuoti). Tikslinga pateikti grafiką, kuriame atskleidžiamas pajamų kitimas ilgame laikotarpyje, perskaičiuojant ir pritaikant vis kintančias palūkanų normas. Vaizdinė informacija atskleidžia laiko ir palūkanų normų kitimo įtaką bendrovės pajamoms (žr. 5 pav.).

Šaltinis: sukurta autoriaus

5 pav. Pavyzdinis finansinių instrumentų ateities pajamingumo grafikas

Jeigu turimos akcijos yra ilgalaikės investicijos, tokiu atveju jos turi būti pateiktos įsigijimo arba akcijų biržoje vyraujančia kaina. Jeigu bus perkainojama, tokiu atveju susidarys pelnas ar nuostolis atsispindės nė pelno (nuostolių) ataskaitoje, o balanse, kaip perkainojimo rezervas. Kita situacija, kai vertybiniai popieriai įsigijami spekuliaciniais tikslais. Tokiu atveju akcijas reikia pateikti tikrąją vertę, o susidariusį pelną ar nuostolį įtraukti į pelno (nuostolio) ataskaitą. Diskontuojami instrumentai- nulinio kupono obligacijos ar išdo vekseliai, už kuriuos palūkanas

išmokamos tik išpirkimo metu, instrumento vertė turi būti pateikta įsigijimo verte ir po to ją diskontuoti.

Instrumentai susiję su palūkanų normomis ir jei pastarųjų palūkanų trukmė iki metų laikotarpio, tokiu atveju laukiama išmokėjimo sumos, bet esant ilgesniam kaip vienerių metų laikotarpiui, privalu priskaičiuoti ir finansinėse ataskaitose atskleisti sukauptų palūkanų sumas. Atskleidžiant ateities sandorių, svarbu:

- a) detalizuoti ar tai apsidraudimo ar spekuliaciniais tikslais naudojama finansinė priemonė;
- b) visus ateities sandorio pinigų srautus atskleisti rinkos verte.

3.2. Rekomenduojamos finansinių instrumentų atskleidimo formos

Konkrečiai nusistačius, kokiais būdais nustatoma ir apskaitoma finansinių priemonių vertė, rengiamas jų atskleidimas. Daugumos autorių atliktais finansinių priemonių atskleidimo tyrimo rezultatais, teigiama, jog visos bendrovės, išskyrus finansinių paslaugų sektoriaus bendrovės, naudoja išvestines finansines priemones apsidraudimo tikslais. Vadinasi įmonė turi atskleisti su kokiomis rizikomis susiduria, nurodant kokios ūkinės operacijos, sandoriai turi būti apdrausti, siekiant sumažinti vyraujančią riziką. Svarbu atskleisti, kuris įmonėje padalinys ar administracinis vienetas turi atlikti valdymo funkcijas. Finansinė rizika kyla dėl šių finansinių priemonių: prekybos gautinų sumų, pinigų ir pinigų ekvivalentų, prekybos ir kitų mokėtinų sumų, obligacijų ir paskolų. Bendrovės turėtų pateikti susistemintą informaciją lentelės forma, kurioje atskleista finansinės rizikos rūšių valdymo strategijos (žr. 25 lentelę).

25 lentelė

Valdomų rizikos rūšių atskleidimas

Finansinės rizikos rūšis	Priežastys dėl kurių kyla rizika	Naudojamos finansinių priemonių rūšys
Kredito	Pvz. Dėl indėlių bankuose ir finansinėse institucijose.	Pvz. Nustatoma kredito kokybė-reitingas priskiriamas
Rinkos	Pvz. suteiktos paskolos su kintamomis palūkanomis.	Pvz. Tapačiai sudarytos paskolų sutartys su bankais taikant kintančias palūkanas
Valiutų	Pvz. Numatomi atsiskaitytini pinigai srautai už prekes, užsienio valiuta.	Pvz. išankstiniai valiutų sandoriai
Likvidumo	Pvz. Siekiant išlaikyti reikiamą grynų pinigų kiekį.	Pvz. sudaromos kredito linijų sutartys
Palūkanų normos	Pvz. Finansiniai įsipareigojimai su kintama palūkanų norma.	Pvz. palūkanų apsikaitimo sandoriai

Šaltinis: sukurta autoriaus

Toliau seka standartų sąrašas, kurių reglamentavimu ir rekomendacijomis yra apskaitomos finansinės priemonės, kokiose ataskaitose jos atskleidžiamos, bei kokia forma vadovaujamosi konkrečiai atskleidžiant finansines priemones. Supažindinus finansinių ataskaitų vartotojus su rizikos valdymo strategija, detalizuojami finansiniai instrumentai. Tokių priemonių, kaip akcijų,

obligacijų vertes geriausiai pateikti atskleidžiant jų reitingus, kuriuos pateikia kompetentingos reitingų nustatymo agentūros, kaip pvz. Standard & Poor's arba Moody's (žr. 26 lentelę).

26 lentelė

Finansinių priemonių nustatytų reitingų atskleidimas

Valiuta	Finansiniai metai	Ankstesni finansiniai metai
Reitingas \geq AA ir/arba Aa2	-	-
Reitingas AA- ir/arba Aa3	-	-
Reitingas A+ ir/arba A1	-	-
Reitingas \geq A- ir/arba A3 bet $<$ A+ ir/arba A1	-	-
Iš viso išvestinių priemonių sandorių kintanti suma	-	-

Šaltinis: sukurta autoriaus

Atkreiptinas dėmesys, jog visuomet duomenys turi būti pateikti tiek ataskaitinių metų, tiek ir ankstesnių finansinių metų. Palyginamumas leidžia formuoti objektyviai nuomonei bei įvertinti pokyčius ir įvardinti veiksnis. Toliau svarbu atskleisti finansinių instrumentų tikrąsias vertes, bei kuriame balanso straipsnyje atsispindi sumos, klasifikuojant į turtą bei išsipareigojimus. Ir žinoma siekiant informatyvumo, charakterizuojama finansinės priemonės rūšis. Visos informacijos atskleidimas vėlgi apima dvejus metus. Suteikiama informacija palyginti pokyčius ir rizikos valdymo efektyvumo lygį (žr. 27 lentelę).

27 lentelė

Finansinių priemonių detalizacijos atskleidimas

Mln. valiuta Gruodžio 31d.	Išvestinių finansinių priemonių turtas		Išvestinių finansinių priemonių išsipareigojimai		Išvestinių finansinių priemonių turtas		Išvestinių finansinių priemonių išsipareigojimai	
	Finansiniai metai		Finansiniai metai		Ankstesni finansiniai metai		Ankstesni finansiniai metai	
	Straipsnis balanse	Tikroji vertė	Straipsnis balanse	Tikroji vertė	Straipsnis balanse	Tikroji vertė	Straipsnis balanse	Tikroji vertė
Palūkanų nomų sandoriai	Kitas turtas	-	Kiti išsipareigojimai	-	Kitas turtas	-	Kiti išsipareigojimai	-
Užsienio valiutos sandoriai	Kitas turtas	-	Kiti išsipareigojimai	-	Kitas turtas	-	Kiti išsipareigojimai	-
Kiti sandoriai	Kitas turtas	-	Kiti išsipareigojimai	-	Kitas turtas	-	Kiti išsipareigojimai	-
Viso:		-		-		-		-
Naudojami instrumentai	Kitas turtas	-	Kiti išsipareigojimai	-	Kitas turtas	-	Kiti išsipareigojimai	-
Palūkanų nomų sandoriai	Kitas turtas	-	Kiti išsipareigojimai	-	Kitas turtas	-	Kiti išsipareigojimai	-
Užsienio valiutos sandoriai	Kitas turtas	-	Kiti išsipareigojimai	-	Kitas turtas	-	Kiti išsipareigojimai	-
Kiti sandoriai	Kitas turtas	-	Kiti išsipareigojimai	-	Kitas turtas	-	Kiti išsipareigojimai	-
Viso:		-		-		-		-
Viso išvestinių instrumentų vertės	Kitas turtas	-	Kiti išsipareigojimai	-	Kitas turtas	-	Kiti išsipareigojimai	-

Šaltinis: sukurta autoriaus remiantis

Vis labiau besiplečiant tarptautinei prekybai, kiekviena tarptautinė bendrovė susiduria su stiprėjančia valiutos rizika. Atsiskaitymas už prekes vyksta viena užsienio valiuta, pajamų įplaukos gaunamos vėlgi sekančia valiuta, skolinimasis vykdomas užsienio valiutos, o įvertinant valiutų kursų kitimą svarbu atskleisti sandorius su pagrindinėmis ūkinėse operacijose vyraujančiomis valiutomis. Vertės sandorių perskaičiuojamos remiantis ataskaitinių metų nustatytais fiksuotais valiutų kursais. Fiksuojamas pelnas ar nuostolis dėl valiutų kursų pasikeitimo įtakos, nors sandorių įvykdymas numatomas ateityje (žr. 28 lentelę).

28 lentelė

Valiutinių sandorių atskleidimas

Numatomi terminai, valiuta	X m. 01-03	Xm. 04-06	Xm. 07-09	Xm. 10-12	X+1m	X+2m	Kiti metai	Viso:
Gautinos skirtingų valiutų palūkanų normų apsisikeitimo sandorių sumos								
EUR	Balansinės vertės	± Pokytis	Balansinės vertės	± Pokytis	Balansinės vertės	± Pokytis	Balansinės vertės	± Pokytis
USD								
GBP								
Kitos valiutos								
Viso:								
Mokėtino skirtingų valiutų palūkanų normų apsisikeitimo sandorių sumos	Balansinės vertės	± Pokytis	Balansinės vertės	± Pokytis	Balansinės vertės	± Pokytis	Balansinės vertės	± Pokytis
Grynas pelnas:								

Šaltinis: sukurta autoriaus

Pateikiami pagrindinių valiutų sandorių numatomi įvykdymo terminai. Siūloma būsimus finansinius metus skaidyti į ketvirčius, o vėlesnių metų pateikti apibendrintus planuojamus metinius piniginius srautus, kurie bus žinoma perskaičiuojami tik suėjus terminams. Vadovaujantis valiutinių sandorių terminų įvykdymo ataskaitos forma, siūloma detalizuoti ir visus kitus finansinių instrumentų terminus (žr. 29 lentelę).

29 lentelė

Finansinių instrumentų sandorių įvykdymo terminų atskleidimas

Numatomi terminai, valiuta	Xm. 01-03	Xm. 03-06	Xm. 07-09	Xm. 10-12	X+1m.	X+2m.	X+3m.	Kiti metai	Viso
Overdraftai	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės
Atvirosios rinkos programų finansavimo paskolos									
Kitos paskolos									
Išperkamosios nuomos sutartys									
Skirtingų valiutų, palūkanų normų apsisikeitimo sandoriai									
Mokėtinos sumos	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės
Gautinos sumos	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės
Išankstiniai valiutų sandoriai									
Mokėtinos sumos	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės
Gautinos sumos	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės	Sandorių vertės
Viso:	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Šaltinis: sukurta autoriaus

Finansinių instrumentų atskleidimo ataskaitoje būtina pateikti pelną ar nuostolį, kuris yra traukiamas į pelno (nuostolių) ataskaitos- finansinių pajamų ar sąnaudų straipsnius. Išskiriamas susidaręs pelnas ar nuostolis dėl išvestinių finansinių priemonių naudojimo. Skirtumas susidaro koreguojant vertes ir nustatant tikrąją- teisingąją kainą. Rezultatas taip pat susidaro dėl įvykusių pokyčių ir neapibrėžtumų nuo sandorio pasirašymo dienos iki įvykdymo datos. Daugybė kintamųjų ir veiksnių, neprikusančių nuo ūkio subjekto veiklos koreguoja pastarąją sumą. Sekantis išskiriamas objektas tai sukauptų palūkanų pokytis. Vertės skaičiuojamos diskontuojant pinigų srautus ar planuojant ateityje generuojamus finansinius srautus besivadovaujant rinkoje vyraujančia palūkanų norma. Trečioji išskirtina pozicija- tai apsidraudimo priemonių naudojimo efektyvumo atskleidimas. Gaunamas pelnas- atskleidžia efektyvų finansinės rizikos valdymą, kai tuo tarpu neigiamas rezultatas informuoja, apie nesugebėjimą suvaldyti, planuoti, diversifikuoti riziką. Neigiamas rezultatai – nuvils finansinių ataskaitų vartotojus, potencialius bei esamus akcininkus, tačiau privalu atskleisti tikrąją bendrovės ūkinę būklę. Ir galiausiai išskiriami neveiksmingi sandoriai, kurie neįvyko dėl vienos ar kitos sandorio šalies veiksmų (žr. 30 lentelę)

30 lentelė

Finansinių instrumentų naudojimo veiklos rezultato atskleidimas

Valiuta	Ataskaitiniai finansiniai metai	Ankstesni finansiniai metai
Pripažįstamas pelnas (nuostolis) iš išvestinių instrumentų	-	-
Sukauptų palūkanų pokytis	-	-
Pelnas (nuostolis) pagal apsidraudimo priemonių straipsnius	-	-
Neveiksmingi sandoriai (finansinės išlaidos)	-	-

Šaltinis: sukurta autoriaus

Didėjant globalizacijos plėtimosi tempams, liberalizuojant finansų rinkas, siekiama harmonizuoti teisės aktus, standartus, jog paprasčiau būtų atskleisti, interpretuoti, analizuoti ir palyginti ūkinių subjektų veiklos rezultatus, turimus ir būsimus įsipareigojimus. Privalu suteikti kuo tikslesnę ir teisingesnę informaciją. Kiekvienos bendrovės veikla yra specifinė ir informacijos atskleidimo parengimas turėtų būti savitas, tačiau siekiant apsaugoti suinteresuotųjų asmenų teises, būtinas reikalavimų suvienodinimas- teisinių aktų harmonizavimas. Konkretus įvardijimas: kokie duomenys ir kokia forma privalu pateikti- sumažintų neapibrėžtumo lygį.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Atlikti teoriniai tyrimai leido suformuluoti šias išvadas ir pasiūlymus:

- Įmonės informatyvumas daro poveikį valstybei, bei tiek kitiems išorinės ir vidinės aplinkos suinteresuotiems asmenims. Įmonė įtakoja ir yra įtakojama visuomenės, kurios apsuptyje vykdo savo ūkinę veiklą.
- Nedidelės bendrovės turi formuoti mažą savanoriškos finansinės informacijos srautą, nes jų nuosavybės koncentracija yra labai didelė.
- Ėmus plačiai naudoti įvairiausias finansines priemones ir didėjant jų mastui yra iškraipoma įmonės finansinė būklė, dėl finansinių instrumentų vertės neapibrėžtumo.
- Pagrindiniai dokumentai, kuriais remiantis yra tvarkoma apskaita ir formuojamas finansinių priemonių atskleidimas- tai verslo apskaitos standartai. Viešojo sektoriaus subjektų finansinių priemonių atskleidimą reglamentuoja- Viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartai, o į vertybinių popierių biržos prekybinius sąrašus įtrauktos įmonės pateikdamos finansinių priemonių atskleidimą privalo vadovautis- Tarptautiniais finansinės atskaitomybės standartais. Jungtinių Amerikos Valstijų bendrovės pateikdamos finansinių instrumentų duomenis remiasi GAAP standartais ir parengtomis rekomendacijomis.
- Įvairūs standartai reglamentuoja finansinių instrumentų atskleidimą, tačiau jų vertę įtakoja daugybė veiksnių bei rizikų: valiutos kurso rizika, tikrosios vertės palūkanų normos rizika, kainos rizika, bei kurių vertė arba kaina yra susijusi su vertybinių popierių kaina, biržos indeksu, kreditingumo vertinimu ar kitu kintamuoju.
- Tik tikslus metodų ir principų reglamentavimas, suteikia galimybę suvienodinti finansinių priemonių atskleidimo metodiką, lygį, bei galiausiai objektyviai palyginti skirtingų ūkinių objektų finansines ataskaitas bei esamą finansinę būklę.
- Didžioji dalis bendrovių, išskyrus finansinių paslaugų sektoriaus kompanijas, naudoja išvestines finansines priemones- apsidraudimo tikslais. Tokiu atveju pirmiausia įmonė turi atskleisti su kokiomis rizikoms susiduria, kokios ūkinės operacijos, sandoriai turi būti apdrausti, siekiant sumažinti vyraujančią riziką.
- Finansiniai instrumentai finansinėse ataskaitose turi būti pateikti tikrąja verte, o jų vertės pasikeitimas, nustatytas vertinant iš išvestinės finansinės priemonės, išskyrus apsidraudimo priemones, atsirandantį finansinį turtą ir finansinį įsipareigojimą, parodomas pelno (nuostolių) ataskaitoje tą laikotarpį, kai jis atsiranda.
- Įsigijimo savikaina finansinėse ataskaitose gali būti parodomas tos išvestinės finansinės priemonės, kurios aktyvioje rinkoje neturi skelbiamos rinkos kainos, todėl tikroji vertė negali būti patikimai nustatyta.

- Remiantis FASB veikla rengiant naujus standartus- patvirtina, jog būtinas naujų standartų priėmimas, kurie pritaikomi vis naujoms situacijoms nagrinėti ir siekiama užtikrinti kuo tinkamesnį ir tikslesnį informacijos atskleidimą apie bendrovės esamus ir būsimus įsipareigojimus bei finansinę būklę.
- Tarptautiniai finansinės atskaitomybės standartai pagal reglamentuojančių sričių skaičių ir reglamentų išsamumą, detalumą yra didžiąsą korporatyvinių skaidrumą skatinantys apskaitos standartai. TFAS taikymas įmonių finansinei atskaitomybei sudaryti, turi įtakos ir savanoriškam bendrovių finansinės informacijos srautui.
- Pasiūlymas: pateikti tik finansinių priemonių teisingą- tikrąją vertę, nes išvestinių finansinių priemonių generuojamas turtas ar įsipareigojimai yra likvidūs, tad rinkos kaina geriausiai atspindi turimus įsipareigojimus ar turtą bei sudaryto sandorio rezultata- pelną arba nuostolį.
- Pasiūlymas: įmonės naudojančios finansines priemones apsidraudimo tikslais, turėtų pateikti lentelę, atskleidžiant kylančias veikloje finansinės rizikos rūšis, priežastis bei konkrečiai kokiomis finansinių priemonių rūšimis yra valdoma rizika.
- Privalu atskleisti finansinių instrumentų tikrąsias vertes, nurodant kuriame balanso straipsnyje atsispindi sumos, klasifikuojant į turtą bei įsipareigojimus. Charakterizuojama finansinių priemonių rūšys.
- Stiprėjant valiutos rizikai svarbu atskleisti sandorius su pagrindinėmis ūkinėse operacijose vyraujančiomis valiutomis. Vertės sandorių perskaičiuojamos remiantis ataskaitinių metų nustatytais fiksuotais valiutų kursais. Fiksuojamas pelnas (nuostolis) dėl valiutų kursų pasikeitimo įtakos. Atskleidžiami sandorių įvykdymo terminai.
- Vadovaujantis valiutinių sandorių terminų įvykdymo ataskaitos forma, siūloma detalizuoti ir visų kitų finansinių instrumentų bendrąsias vertes pagal klasifikavimą ir numatomus įvykdymo terminus.
- Būtina pateikti galutinį rezultatą, kuris yra traukiamas į pelno (nuostolių) ataskaitą- finansinių pajamų ar sąnaudų straipsnius. Išskiriant susidariusį pelną ar nuostolį dėl finansinių priemonių naudojimo. Išskiriant sukauptų palūkanų pokytį. Trečioji išskirtina pozicija- tai apsidraudimo priemonių naudojimo efektyvumo atskleidimas. Gaunamas pelnas- atskleidžia efektyvų finansinės rizikos valdymą. Ir galiausiai išskiriami neveiksmingi sandoriai, kurie neįvyko dėl vienos ar kitos sandorio šalies veiksmų.

RUMČIKAITĖ, Monika. (2010) *Finansinių priemonių atskleidimas apskaitoje*. Magistro baigiamasis darbas. Kaunas: Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas. 55 p.

SANTRAUKA

RAKTINIAI ŽODŽIAI: FINANSINĖS PRIEMONĖS, FINANSINIAI INSTRUMENTAI, IŠVESTINĖS FINANSINĖS PRIEMONĖS, APSKAITA, ATSKLEIDIMAS, PATEIKIMAS, TIKROJI VERTĖ, TFAS 32, TFAS 39, TARPTAUTINĖ APSKAITOS STANDARTŲ VALDYBA.

Dinamiškas tarptautinių finansų rinkų pobūdis įtakojo tai, jog imta plačiai naudoti įvairiausias finansines priemones: nuo paprastų tradicinių priemonių, tokių kaip obligacijos, iki įvairiausių formų išvestinių priemonių, tokių kaip palūkanų normų apsikeitimo sandoriai.

Tiek viešojo tiek privataus sektoriaus ūkio subjektai savo veikloje naudoja įvairiausias finansines priemones, pradedant paprasčiausiomis, tokiomis kaip mokėtinos ir gautinos sumos, ir baigiant sudėtingesnėmis priemonėmis- valiutų apsikeitimo sandoriai, kuriais apsidraudžiami įsipareigojimai užsienio valiuta.

Finansinių instrumentų naujovės padėjo efektyviau paskirstyti riziką tarp skolininkų ir investuotojų. Tačiau kai kurie finansiniai instrumentai gali būti susiję su sandoriais, kurie daro įtakos bendrovės atskaitomybei ir ji neįparodo tikrosios bendrovės finansinės padėties. Taigi iškyla problematika- kaip tinkamai atskleisti ir pateikti finansinius instrumentus, siekiant informuoti suinteresuotus asmenis dėl tikros bendrovės ekonominės būklės.

Ženklaus finansinių priemonių naudojimo augimas paskatino užsienio autorius nagrinėti finansinių instrumentų atskleidimą ir pateikimą, kai tuo tarpu Lietuvoje dar tik pradama taikyti finansinių instrumentų pateikimo praktika. TASV išleido standartus, kaip turi būti pateikiamos finansinės priemonės, tačiau bendrovėms visgi iškyla problematika: koks yra išvestinių priemonių poveikis įmonių veiklai ir kaip tam tikri išvestiniai instrumentai susiję su tam tikra rizika.

Tyrimo **objektas** – finansinių instrumentų apskaita.

Šio darbo **tikslas** – atskleisti finansinių instrumentų pateikimą, kuris atspindėtų tikrąją ir teisingąją bendrovės finansinę būklę.

Šiam tikslui pasiekti iškelti šie svarbiausi **uždaviniai**:

- Atskleisti bendrovių pateikiamos informacijos, finansinių ataskaitų pagalba, poveikį suinteresuotiems asmenims.
- Išanalizuoti standartus reglamentuojančius finansinių priemonių atskleidimą, pateikimą.

- Išnagrinėjus įvairių autorių nuomones dėl finansinių instrumentų atskleidimo ir pritaikymo, suformuoti kylančius atskleidimo sunkumus.
- Ištyrus bendrovių taikomus finansinių instrumentų atskleidimo ir pateikimo metodus, atskleisti kaip įvairių standartų taikymas, koreguoja informacijos atskleidimo lygį.
- Suformuoti finansinių instrumentų pateikimo taisykles ir principus, parodančius tikrąją bendrovės finansinę padėtį suinteresuotiesiems asmenims.

Darbo struktūra. Darbą sudaro trys pagrindinės dalys. Pirmoje dalyje „Finansinių priemonių atskleidimo būtinybė rinkos ekonomikos sąlygomis“ nagrinėjamas 26-asis VAS „Išvestinės finansinės priemonės“, 32 TFAS „Finansinės priemonės: atskleidimas ir pateikimas“, 39 TFAS „Finansinės priemonės pripažinimas“, bei 161 GAAP „Išvestinių finansinių instrumentų atskleidimas“, atliekama mokslinė literatūros analizė Lietuvos ir užsienio literatūros autorių finansinių priemonių tematika. Antroje dalyje „Finansinių priemonių atskleidimo praktika“ analizuojamas akcinių bendrovių finansinių instrumentų pateikimas finansinėse ataskaitose, išskylančios problemos dėl finansinių instrumentų vertės kintamumo ir trečiojoje „Finansinių instrumentų atskleidimo principai atspindintys tikrąją bendrovės ekonominę padėtį“ siūlomi efektyvesni principai, kurių naudojimas atskleidžia suinteresuotiems asmenims finansinių priemonių mastus bendrovėje bei ateityje galimas susidarysiančias rizikas ir jų vertes, mažinami neapibrėžtumai.

SUMMARY

KEYWORDS: FINANCIAL INSTRUMENTS, DERIVATIVES, ACCOUNTING, DISCLOSURE, PRESENTATION, SUBSTANCE, INTERNATIONAL ACCOUNTING STANDARD 32 (IAS 32), INTERNATIONAL ACCOUNTING STANDARD 39 (IAS 39).

The dynamic nature of international financial markets led the wide-ranging using of full range of financial instruments, from simple traditional instruments such as bonds, to various forms of derivatives such as interest rate swaps.

Such public and such private sector entities in their activities using a wide range of financial instruments, beginning such as payables and receivables, and ending with complex instruments, foreign exchange transactions in which hedged foreign currency liabilities.

Financial instruments innovation contributed more efficient allocation of risk between borrowers and investors. However, some financial instruments may involve transactions that affect the company's accounts and it don't show the true financial position. This raises the problem-how to detect and provide the financial instruments in order to inform stakeholders of a company's economic condition.

Significant financial instrument using growth led foreign authors encouraged the financial instruments disclosure and presentation, while in Lithuania is just the beginning of financial instruments practice. The IASB has released standards for financial instruments disclosure, but companies still poses problems: what is the derivatives influence to the businesses and how some certain derivatives are associated with some risk.

The *object* of research - the financial instruments accounting.

The *aim* – to disclose the presentation of financial instruments, which reflect the true and fair the company's financial condition.

According previous goal, dispossess the most important tasks:

- To disclose company's financial reports impacting to interested individuals.
- To analyze the standards which regulated financial financial instruments disclosure and presentation.
- To examine various authors applications according of financial instruments disclosure and settle the difficulties of disclosure.
- To examine company's financial instruments disclosure and present techniques, to reveal how the different standards applied to adjust the level of disclosure.

- To develop financial instruments presentation principles, which reflect stakeholders the fair company's financial situation.

Structure. Work consists of three main parts. In the first part of "The necessity of financial instruments disclosure according the market economy" are analyzing 26th IAC „Derivatives”, 32nd IFRS „Financial Instruments: Disclosure and Presentation”, 39th IFRS „Financial Instruments: Recognition and Measurement” and 161 GAAP „Disclosures about Derivative Instruments and Hedging Activities”. Analyzed the scientific literature of Lithuanian and foreign authors financial instruments literature. In the second paragraph, „The practice of financial instruments disclosure”, disclose the companies' financial instruments presentation in the financial statements, the encountered problems on the value of financial instruments and the volatility of the third „Financial instruments disclosure principles reflect the true economic situation of the company” offers the efficient principles which shows the persons concerned the extent of the company's financial instruments and potential future risks, their values and it reduce uncertainties.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. BOGDŽIŪNIENĖ, Vitalija. (2008) Finansinių ataskaitų analizė. Conto Litera. p. 8-9. ISBN 978-9986-836-29-2.
2. Lietuvos Respublikos įmonių finansinės atskaitomybės įstatymas. (2008) 3 str. Pagrindinės įstatymo sąvokos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. balandžio 7d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=324175&p_query=&p_tr2=>>.
3. RUDŽIONIENĖ, Kristina. (2004) Suinteresuotųjų asmenų interesų poveikis įmonės finansinės apskaitos informacijos atskleidimui. Transformacijos Rytų ir Centrinėje Europoje : mokslo darbai. Klaipėda, Klaipėdos universiteto I-kla, p. 427-433. ISBN 9955-585-87-0.
4. KHOR, Andre Kah Hin. (2009) Social Contract Theory, Legitimacy Theory and Corporate Social and Environmental Disclosure Policies: Constructing and Theoretical Framework. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. balandžio 7d.]. Prieiga per internetą: <http://www.s145828053.websitehome.co.uk/runner-up%20essay%20-%20undergrad%20category.pdf>
5. Wiley InterScience [interaktyvi duomenų bazė]. (2008) BENSTON, George: Accounting for derivatives: back to basics, [žiūrėta 2008 m. lapkričio 11d.]. Prieiga per internetą <<http://www3.interscience.wiley.com/journal/119177049/abstract>>.
6. Social Science Research Network [interaktyvi duomenų bazė]. (1996) ALTMAN, Edward I.: Statement on accounting disclosure about derivative financial instruments, [žiūrėta 2008 m. gruodžio 10d.]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=7331>.
7. JONES, R.; VENUTI, E.; (2005) The CPA journal: Accounting and reporting for financial instruments- International developments [interaktyvus]. [žiūrėta 2008 m. lapkričio 11d.] Prieiga per internetą: <<http://www.nyssscpa.org/cpajournal/2005/205/essentials/p30.htm>>.
8. EBSCO Publishing: Business Source Complete [interaktyvi duomenų bazė]. (2008) LOYD, D.; CRAWFORD, Michael A.: Governmental GAAP Update Service; Vol. 8 issue 16, p1-7, [žiūrėta 2008 m. gruodžio 10d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.ebscohost.com/bsi/pdf?vid=6&hid=16&sid=7ccc7f33-738b-468a-a61e-523c4508b577%40sessionmgr108>> .
9. J.CENKER, Williams; BLOOM, Robert. (2008) Derivatives and Hedging: Accounting vs. Taxation. [interaktyvus]. [žiūrėta 2008m. lapkričio 15d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.ebscohost.com/bsi/pdf?vid=8&hid=12&sid=e21a6363-1369-4ac6-b1c0-b0f9bb187771%40sessionmgr103>>.

10. Audito ir apskaitos tarnyba: VAS (2006) 1-asis verslo apskaitos standartas: Finansinė atskaitomybė, 9 p.
11. Audito ir apskaitos tarnyba: VAS (2007) 26-asis verslo apskaitos standartas: Išvestinės finansinės priemonės, 9 p.
12. EBSCO Publishing: Business Source Complete [interaktyvi duomenų bazė]. (2008) ZWI, Sacho; Financial instruments: time to disclose. Jul2008, Vol. 142 Issue 1379, p88-89, 2p.; [žiūrėta 2008m. lapkičio 15d.]. Prieiga per internetą: <http://web.ebscohost.com/bsi/pdf?vid=5&hid=102&sid=07a66ab9-bddb-4fe0-85ab-400fb4d808bb%40sessionmgr109>.
13. EBSCO Publishing: Business Source Complete [interaktyvi duomenų bazė]. (2008) LOPES, Patrícia Teixeira; LIMA, Rodrigues, Lúcia; Announcing ... Financial Instruments: A Comprehensive Guide to Accounting and Reporting; International Journal of Accounting; 2007, Vol. 42 Issue 1, p25-56, 32p, [žiūrėta 2009m. sausio 5d.]. Prieiga per internetą: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=24313033&site=bsi-live>
14. Europos Bendrijos komisija. (2004) Pasiūlymas: Europos Parlamento ir Tarybos direktyva. 2004.10.27.; Briuselis, KOM(2005) 725 galutinis, 2004/0250 (COD) [interaktyvus]. [žiūrėta 2009m. sausio 5d.]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/com-2004-725/com-2004-725_lt.pdf
15. Wiley InterScience [interaktyvi duomenų bazė]. (2008) HORTON J.; MACVE R.; 'Fair Value' for Financial Instruments: How Erasing Theory is Leading to Unworkable Global Accounting Standards for Performance Reporting, [žiūrėta 2009 m. sausio 10d.]. Prieiga per internetą: <http://www3.interscience.wiley.com/journal/119177049/abstract>.
16. EBSCO Host: Business Source Complete [interaktyvi duomenų bazė]. (2007) International Accounting Standards Board: Definition of a derivative, Sep2007, Vol. 140 Issue 1369, p96-96, 1/2p , ISSN 0001-4664; [žiūrėta 2009 m. sausio 15d.]. Prieiga per internetą: <http://web.ebscohost.com/bsi/pdf?vid=7&hid=15&sid=093bf462-e55e-4f98-aef8-85bb5b1e2917%40sessionmgr8>.
17. EBSCO Host: Business Source Complete [interaktyvi duomenų bazė]. (2007) GLENN, Cheney : Opinions divided on FASB's proposal on *derivatives*, 4/16/2007, Vol. 21 Issue 7, p3-3, 3/4p, ISSN 1044-5714; [žiūrėta 2009 m. sausio 15d.]. Prieiga per internetą: <http://web.ebscohost.com/bsi/pdf?vid=8&hid=15&sid=093bf462-e55e-4f98-aef8-85bb5b1e2917%40sessionmgr8>.
18. EBSCO Host: Business Source Complete [interaktyvi duomenų bazė]. (2007) LOPES , Patricia Teixeira; LIMA, Rodrigues, Lucia; Accounting for financial instruments: a comparison of European Companies' practices with IAS 32 and IAS 39, Working Papers-

- Universidade do Porto, Mar2007 Issue 144, p2-26, 25p; [žiūrėta 2009 m. sausio 15d.]. Prieiga per internetą <<http://web.ebscohost.com/bsi/pdf?vid=8&hid=109&sid=093bf462-e55e-4f98-ae8-85bb5b1e2917%40sessionmgr8>>.
19. EBSCO Host: Business Source Complete [interaktyvi duomenų bazė]. (2006) Cheney, Glenn; Mixed reviews for GASB proposals on derivatives, Accounting Today, 9/18/2006, Vol. 20 Issue 17, p3-45, 2p, ISSN 1044-5714 [žiūrėta 2009 m. sausio 15d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.ebscohost.com/bsi/pdf?vid=9&hid=112&sid=093bf462-e55e-4f98-ae8-85bb5b1e2917%40sessionmgr8>>.
20. EBSCO Host: Business Source Complete [interaktyvi duomenų bazė]. (2006) PHELIM, Boyle; WILLIAMS, Scott R.; Executive Stock Options and Concavity of the Option Price, Journal of derivatives , Summer2006, Vol. 13 Issue 4, p72-84, 13p, ISSN 1074-1240 [žiūrėta 2009 m. sausio 15d.]. Prieiga per internetą: <<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=21215789&site=bsi-live>>.
21. EBSCO Host: Business Source Complete [interaktyvi duomenų bazė]. (2006) Raksit, Debdas; Chatterjee Chanchal.; Accounting for Financial Derivatives: An Overview, ICAI Journal of Accounting Reserach, Jan2008, Vol. 7 Issue 1, p24-35, 12p, 4 charts, ISSN 0972-690X [žiūrėta 2009 m. sausio 15d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.ebscohost.com/bsi/pdf?vid=18&hid=102&sid=093bf462-e55e-4f98-ae8-85bb5b1e2917%40sessionmgr8>>.
22. EBSCO Host: Business Source Complete [interaktyvi duomenų bazė]. (2010) HICKEY, Liz. (2010) [Chartered Accountants Journal](#); 2010, Vol. 89 Issue 2, p42-45, 4p, 1. [žiūrėta 2010 m. gegužės 3d.]. Prieiga per internetą: <<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=49187956&site=bsi-live>>.
23. Wiley InterScience [interaktyvi duomenų bazė].(2008) Phil Hancock; Accounting for financial instruments:an overview , Australian Accounting review, Vol. 4 Issue 8, Pages 3 - 12 [žiūrėta 2009 m. sausio 10d.]. Prieiga per internetą: <<http://www3.interscience.wiley.com/journal/121503671/abstract>>.
24. Wiley InterScience [interaktyvi duomenų bazė]. (2005) BALI, Turan G.; HUME, Susan R.; MARTELL' Terrence F.; A new look at hedging with derivatives: Will firms reduce market risk exposure? [žiūrėta 2009 m. sausio 11d.]. Prieiga per internetą: <<http://www3.interscience.wiley.com/journal/116317197/abstract>>.
25. MOLES, Peter; TERRY, Nicholas. (1997) The Handbook of International Financial Terms. Oxford Reference Online. Oxford University Press. Vilnius University

- [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. sausio 15d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t181.e3412>>
26. MOLES, Peter; TERRY, Nicholas. (1997) The Handbook of International Financial Terms. Oxford University Press Oxford Reference Online. Oxford University Press. Vilnius University [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. sausio 15d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t181.e2986>>.
27. LAW, Ed Jonathan; SMULLEN, John. (2008) A Dictionary of Finance and Banking. Oxford Reference Online. Oxford University Press. Vilnius University [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. sausio 15d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t20.e1014>>.
28. LAW, Ed Jonathan; SMULLEN, John. (2008) International Accounting Standards Board: A Dictionary of Finance and Banking. Oxford Reference Online. Oxford University Press. Vilnius University [interaktyvus]. [žiūrėta 2009 m. sausio 17d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.oxfordreference.com/views/ENTRY.html?subview=Main&entry=t20.e1893>>.
29. CAIRNS, David. (2004) International Financial Reporting: Financial instruments. [žiūrėta 2009 m. sausio 17d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.cairns.co.uk/other.asp>>.
30. KHANNA, Sonali. (2010) [Derivatives disclosure: Will it tame the beast?](#)". Journal of Bank Cost & Management Accounting, The. FindArticles.com. 04 Feb, 2010. [žiūrėta 2010 m. vasario 17d.]. Prieiga per internetą: <http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3682/is_199601/ai_n8751016/>.
31. KATZ M., David. (2009) Five Firms Hold 80% of Derivatives Risk, Fitch Report Finds. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. sausio 29d.]. Prieiga per internetą <<http://www.cfo.com/article.cfm/14113089>>
32. BOOKSTABER, Rick. (2009) Demon of Our Own Design. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. sausio 29d.]. Prieiga per internetą: <http://www.marketnews.lt/komentaras/demon_of_our_own_design_r_bookstaber>.
33. Eesti Telekom (2008). Consolidated Annual Report of AS Eesti Telekom 2008. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. sausio 9d.]. Prieiga per internetą: <http://www.nasdaqomxbaltic.com/upload/reports/etl/2008_ar_en_eur.pdf>.
34. CHRISTNER, Ronald. (2006) The Problem with Derivatives in Valuing Securities. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. vasario 3d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.cluteinstitute-onlinejournals.com/PDFs/2006290.pdf>>.
35. KIESO, E. Donald; WEYGANDT, J. Jerry, WARFIELD, D. Terry. (2004) Intermediate Accounting Wiley International Editions. p. 861-880. ISBN 978-0-471-74955-4

36. GREUNING, Hennie. (2006) International Financial Reporting Standards. A Practical Guide Newly Revised Edition. The World bank, Washington. p. 268-276. ISBN 0-8213-5910-X
37. 1-asis TFAS „Finansinių ataskaitų pateikimas“. (2001) [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. balandžio 3d.]. Prieiga per internetą: http://circa.europa.eu/Public/irc/markt/markt_consultations/library?l=/accounting/consolidated_17102008/ifrs_consolidated_12/LT_1.0_&a=d.
38. Lietuvos Respublikos finansų ministerija. (2010) Viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartai (VSAFAS) [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. balandžio 10d.]. Prieiga per internetą: http://www.finmin.lt/web/finmin/apskaitos_reforma .
39. 161 GAAP „Išvestinių finansinių instrumentų ir apsidraudimo priemonių atskleidimas“. (2008) [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. balandžio 5d.]. Prieiga per internetą: <http://www.fasb.org/cs/BlobServer?blobcol=urldata&blobtable=MungoBlobs&blobkey=id&blobwhere=1175818753837&blobheader=application%2Fpdf>
40. 107 GAAP „Finansinių instrumentų tikrosios vertės atskleidimas“. (1991) [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. gegužės 5d.]. Prieiga per internetą: <http://www.xavierpaper.com/documents/usgaap/n.Fas107.pdf>
41. NASDAQ OMX birža. AB „TEO LT finansinės ataskaitos“ (2009) [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. balandžio 6d.]. Prieiga per internetą: [http://www.nasdaqomxbaltic.com/market/?pg=reports&stocktype\[\]=1&lang=lt](http://www.nasdaqomxbaltic.com/market/?pg=reports&stocktype[]=1&lang=lt)
42. „TeliaSonera“ finansinės ataskaitos. (2009) [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. balandžio 9d.]. Prieiga per internetą: <http://www.teliasonera.com/2009/en/AR/FinancialStatements/C27.html>.
43. „France Telecom“ finansinės ataskaitos. (2009) [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. balandžio 9d.]. Prieiga per internetą: http://www.orange.com/en_EN/finance/invest-analysts/cons-results/att00014504/200912VAComptesconsolidrapporaudit.pdf.
44. „AT & T“ finansinės ataskaitos (2009) [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. balandžio 9d.]. Prieiga per internetą: http://www.att.com/Common/about_us/annual_report/pdfs/ATT2009_Full.pdf.
45. VAN DEN BERG, Braam. (2009) Understanding Financial Markets & Instruments. The Academy of financial markets. Valuation of financial instruments. [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. balandžio 20d.]. Prieiga per internetą: <http://www.eagletraders.com/books/afm/afm9.htm>.
46. ANSON, J. P. Mark. (1999) Accounting and Tax Rules for Derivatives. By Frank J. Fabozzi Associates New Hope, Pennsylvania, p. 78. ISBN 1-883249-69-4

47. WHITEHOUSE, Tammy. (2009) Analysis Finds Benefit in Derivative Disclosures. Sep2009, Vol. 6 Issue 68, p32-32, 1/3p, ISSN 1549-957X, [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. balandžio 20d.]. Prieiga per internetą: <<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=bth&AN=44328697&site=bsi-live>>.
48. EPSTEIN, Barry; NACH, Ralph; BRAGG, Steven. (2010) GAAP 2010. Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles. Wiley. p. 1368. ISBN 978-0470-45319-3.
49. Governmental Accounting Standards Board. (2006) Derivatives: GASB Proposes More Transparency [interaktyvus]. [žiūrėta 2010 m. balandžio 20d.]. Prieiga per internetą: <http://www.gasb.org/jsp/GASB/GASBContent_C/UsersArticlePage&cid=117615673701>.
50. LEGENZOVA, Renata. (2007) Lietuvos akcinių bendrovių finansinės informacijos srauto formavimo įvertinimas. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. p. 165 .